

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь — магістр

на тему: **«РОСІЙСЬКА "КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ" У ФРАНЦІЇ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ГОСТРОЇ СИЛИ: НАРАТИВИ ПЕРІОДУ 2022-2025
РОКІВ»**

Виконала: студентка 2-го року навчання
Спеціальності С5 Соціологія

Таушан Маргарита Іванівна

Наукова керівниця: Прохорова А. А. , к.
соц. н., старша викладачка

Рецензент/ка: Бондар В.С., к. соц. н.,
доцентка кафедри соціології НаУКМА

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____

Секретар/ка ЕК: _____

«___» _____ 2026 р.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КОНТЕКСТІ «ГОСТРОЇ СИЛИ».....	6
1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження: еволюція концепту культурної дипломатії в контексті «гострої сили».....	6
1.2. Теоретико-методологічні засади дослідження: соціальний конструктивізм та фреймінг-аналіз.....	9
1.3. Інституційний вимір російської культурної дипломатії та специфіка регіонального фреймінгу.....	14
1.4. Реалізація російської політики «гострої сили» у Франції: цільові аудиторії та механізми фреймування.....	19
РОЗДІЛ 2. НАРАТИВНІ КОНСТРУКТИ РОСІЙСЬКОЇ «КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ» У ФРАНЦІЇ (2022–2025 РР.).....	30
2.1. Методологічні засади дослідження маніпулятивних наративів російської «гострої сили» у Франції.....	30
2.2. Типологізація маніпулятивних наративів у публічній комунікації «Російського дому».....	34
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
Додаток А. Емпірична база дослідження.....	59
Додаток Б. Таблиця цитат.....	66

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році стало не лише безпрецедентним зламом архітектури європейської безпеки, але й каталізатором глибоких змін у сфері міжнародних комунікацій. У сучасних умовах війна ведеться не лише на полі бою, а й у когнітивному та інформаційному вимірах. Держава-агресор, стикнувшись із політичною ізоляцією та жорсткими економічними санкціями, активно шукає альтернативні шляхи для збереження свого впливу на західні суспільства. Одним із найпотужніших та найбільш латентних інструментів такого впливу залишається культура.

Традиційно російська держава десятиліттями інвестувала величезні ресурси у формування свого позитивного іміджу за кордоном через просування «великої російської культури» — класичної літератури, балету, музики та образотворчого мистецтва. Такий культурний фасад дозволяв Росії позиціонувати себе як невід'ємну частину Європи. Після 24 лютого 2022 року ця стратегія не зникла, а навпаки — набула нового, агресивного значення. Тепер культура використовується як своєрідна димова завіса, мета якої — відвернути увагу світової спільноти від воєнних злочинів та нормалізувати відносини з агресором.

Особливо вразливими до такого гібридного впливу виявляються країни Західної Європи, які мають тривалу історію культурних та дипломатичних взаємин з Росією. Франція у цьому контексті є одним із найпоказовіших прикладів. У цій країні історично сформувався сентимент до Росії серед частини французьких еліт. А помножений на традиційний пієтет місцевого населення до російської класичної спадщини, він створює сприятливий ґрунт для діяльності російських культурних інституцій навіть під час великої війни.

Відтак, **актуальність** цього дослідження зумовлена тим, що попри критичне значення російського гібридного впливу, соціокультурні механізми у французькому публічному просторі залишаються недостатньо вивченими.

Більшість досліджень фокусується на політичних чи економічних важелях впливу Росії в країнах Європи, залишаючи поза увагою культурний вимір. Дослідження того, як російська «культурна дипломатія» трансформується з інструменту міждержавного діалогу на зброю «гострої сили», дозволить деконструювати приховану логіку сучасних маніпуляцій та розробити ефективні методи протидії в медійному середовищі.

Наукова проблема полягає в тому, що попри те, що Російська Федерація перебуває в умовах політичної ізоляції та санкційного тиску, французька аудиторія продовжує демонструвати значний рівень толерантності до російських наративів. Ця суперечність потребує вирішення, оскільки створює умови для подальшого просування пропаганди через естетичні образи, які помилково сприймаються як аполітичні чи нейтральні, але насправді виконують функцію «гострої сили». Відтак, проблема полягає у необхідності розкрити внутрішню соціокультурну механіку цієї «фабрикації». Тобто, з'ясувати, як саме через процеси фреймування конструюються наративи, що спотворюють сприйняття реальності західних суспільств.

Основне дослідницьке питання: Які ключові наративи конструює російська «культурна дипломатія» у Франції в період 2022–2025 років, і за допомогою яких механізмів фреймінгу вони функціонують як інструмент «гострої сили»?

Об'єктом є російська «культурна дипломатія» у Франції в умовах повномасштабного вторгнення (2022–2025 рр.).

Предметом є наративи російської «культурної дипломатії» як інструмент реалізації «гострої сили» у французькому інформаційно-культурному просторі.

Мета — виявити та систематизувати ключові наративи російської «культурної дипломатії» у Франції періоду 2022–2025 років як інструменту «гострої сили».

Завдання дослідження:

- З'ясувати понятійно-категоріальний апарат дослідження та узагальнити еволюцію концепту культурної дипломатії до формату «гострої сили».
- Обґрунтувати теоретико-методологічну оптику дослідження шляхом інтеграції соціального конструктивізму та фреймінг-аналізу.
- Визначити інституційний вимір російської публічної дипломатії та встановити специфіку її регіональної адаптації в умовах авторитарної експансії.
- Виокремити відмінності реалізації російської політики «гострої сили» у Франції та систематизувати ключові цільові аудиторії й ідеологічні ніші впливу.
- Виявити та типологізувати основні пропагандистські наративи, що транслиуються російськими культурними інституціями (наприкладі «Російським домом») на різні цільові аудиторії у французькому просторі протягом 2022–2025 років.

Теоретико-методологічну базу становлять концептуальні підходи до вивчення соціального конструювання реальності, наративної ідентичності та процесів фреймування інформаційних повідомлень. Робота спирається на напрацювання низки вчених, зокрема П. Бергера, Т. Лукмана, П. Рікера, І. Гофмана, Р. Ентмана, Р. Бенфорда та Д. Сноу.

Емпіричну базу становлять текстові та візуальні інформаційні повідомлення (новини, анонси, звіти), що продукуються інституціями російської культурної дипломатії у Франції. Основу масиву складають матеріали, розміщені на офіційному вебсайті «Російського дому» в Парижі (представництва «Росспівробітництва»). Хронологічні рамки відібраних матеріалів охоплюють період з лютого 2022 року по 2025 рік.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В КОНТЕКСТІ «ГОСТРОЇ СИЛИ»

1.1. Понятійно-категоріальний апарат дослідження: еволюція концепту культурної дипломатії в контексті «гострої сили»

У сучасному дискурсі поняття «культурної дипломатії» є досить багатовимірним та концептуалізується по-різному відповідно до політичного режиму чи держави, яка її застосовує. Зокрема, згідно з «Українською дипломатичною енциклопедією», у широкому розумінні це поняття охоплює як інструментальне використання культури для захисту та просування національних інтересів на міжнародній арені, так і врахування культурних факторів задля досягнення міждержавного порозуміння (Ожеван & Кучмій, 2004, с. 332).

Так, у межах нормативно-демократичного підходу культурну дипломатію розглядають як ключову форму «м'якої сили» держави. Її вважають складником інструментарію міжнародних відносин, що дозволяє «переконувати через культуру, цінності та ідеї, на противагу «жорсткій силі», яка діє з використанням військового чи економічного тиску» (Матяш & Матвієнко, 2021, с. 9). Найпоширенішим для цього підходу є визначення американського політолога М. Каммінгса, який зазначає, що культурна дипломатія – це «обмін ідеями, інформацією, мистецтвом та іншими аспектами культури між націями та їхніми народами з метою сприяння взаєморозумінню» (Cumplings, 2003, с. 1).

Тим не менш, культурній дипломатії притаманна подвійна природа, оскільки держави можуть її інструменталізувати її задля досягнення власних геополітичних цілей. Так, Ф. Тейлор зазначає, що культурна дипломатія може виступати політичною діяльністю, яка слугує національним інтересам «під прикриттям культури» (Тейлор, як цит. у Матяш та ін., 2021, с. 10). Такий критичний погляд є важливим під час аналізу зовнішньої політики

авторитарних режимів, До того ж варто зауважити, що сам термін «культурна дипломатія» був запроваджений американським советологом Ф. Баргхорном саме в контексті вивчення радянських пропагандистських практик. Так, аналізуючи зовнішню політику Радянського Союзу 60-х років, він визначив її як «маніпулювання культурними матеріалами й кадрами з пропагандистською метою» (Баргхорн, 1960, як цит. у Матяш та ін., 2021, с. 10).

Отже, оскільки нормативне розуміння культурної дипломатії переважно ґрунтується на взаєморозумінні та обміні, воно є невід’ємним від концепції «м’якої сили». Так, американський політолог Дж. Най концептуалізує цей феномен як здатність держави досягати бажаних результатів та цілей у світовій політиці завдяки тому, що інші актори поділяють це бачення або добровільно хочуть слідувати за її вектором. Якщо «жорстка сила» базується на військовому чи економічному примусі, то «м’яка», або кооптативна, сила полягає в здатності формувати вподобання інших так, щоб вони хотіли того, що й транслятор цього впливу (Nye, 1990, с. 166).

Також за Найем м’яка сила ґрунтується на трьох основних ресурсах. Першою є сама культура в тих її аспектах, які здатні привабити інших. Другими є політичні цінності, за умови того, що держава дотримується їх як усередині, так і за кордоном. Останньою є зовнішня політика, коли вона сприймається як легітимна, а також має моральний авторитет (Nye, 2013). В цьому випадку культурна дипломатія виступає ключовим, а також переважно довгостроковим механізмом акумуляції таких ресурсів. Він переважно працює через академічну співпрацю, експорт мистецтва, мовні програми, медіа тощо.

Варто також зазначити, що ефективність м’якої сили критично залежить від добровільності її сприйняття та довіри цільової аудиторії. Успіх цього інструменту в демократичних суспільствах зумовлений саме тим, що його основними рушіями є не тільки державні апарати, а й широке коло незалежних акторів. Так, це можуть бути інститути громадянського суспільства, університети, фонди, приватні ініціативи, вільні медіа тощо. Відкритість та прозорість цього середовища, а також відсутність жорсткого ідеологічного

контролю створюють ефект автентичності, який і приваблює іноземні аудиторії (Nye, 2004).

Тому спроби різних авторитарних режимів, зокрема Російської Федерації, інтегрувати концепт «м'якої сили» у свою зовнішню політику виявилися суперечливими. Як зазначає Дж. Най у пізніших роботах, аналізуючи стратегії Китаю та РФ, ці держави демонструють фундаментальне нерозуміння самої природи цього феномену. Так, намагання повністю підпорядкувати культурний експорт державним інституціям та реалізувати його суто у вертикальному вигляді перетворює культуру на інструмент прямої пропаганди. Оскільки в такому випадку вільне громадянське суспільство відсутнє, а культура використовується як зброя, це призводить до втрати довіри та привабливості для іноземних аудиторій (Nye, 2013).

Відповідно, те, що Російська Федерація позиціонує як трансляцію «м'якої сили», потребує іншої рамки, яка могла б пояснити інструменталізацію культури для підривної діяльності. Щоб подолати цю концептуальну прогалину, дослідники Національного фонду на підтримку демократії К. Волкер та Дж. Людвіг ввели термін «гостра сила». Аналізуючи стратегії Росії та Китаю, автор відзначає, що активність цих держав у сферах культури, медіа та освіти не є спробою «поділитися альтернативними ідеями» чи класичною кампанією з приваблення аудиторії. Навпаки, ця діяльність базується на маніпуляціях та дистракціях (Walker & Ludwig, 2017, с. 10).

Автори також проводять чітке термінологічне розмежування через метафорику впливу. Якщо нормативна м'яка сила працює за принципом магніту, оскільки її мета – це «виграти серця та розум» іноземних аудиторій, то авторитарні режими використовують «гостру силу», яка, своєю чергою, діє за принципом кинджала або шприца. Вона «проколює» та проникає в інформаційне середовище цільових країн, щоб отруїти його зсередини маніпулятивними наративами (Walker, et al., 2017, с. 13). Ключовою характеристикою «гострої сили» є її паразитування на фундаментальних засадах демократії, а саме на відкритості та свободі слова. У себе вдома задля

забезпечення власної влади ці авторитарні режими жорстко придушують політичний плюралізм. Проте за кордоном вони цинічно експлуатують відкритість демократичних систем задля власної вигоди (Walker, et al., 2017, с. 7).

У цьому контексті стратегія Росії має специфічну особливість. Так, Москва усвідомила, що їй не потрібно переконувати світ у привабливості власної автократичної моделі. Натомість вона прагне зробити саме демократичні системи відносно менш привабливими. Саме тому російська «культурна дипломатія» перетворилася на багатовимірну атаку на престиж демократій, провідних країн Європи та самі ідеї, на яких базується вільний світ (Walker, et al., 2017, с. 9).

Подальший аналіз інституційної культурної присутності Росії у Франції, зокрема функціонування «Російського дому», спирається саме на цей концептуальний підхід. Отже, діяльність акторів російської культурної дипломатії розглядається нижче не як спроба культурного обміну, а як цілеспрямований деструктивний вплив на французьке суспільство.

1.2. Теоретико-методологічні засади дослідження: соціальний конструктивізм та фреймінг-аналіз

Як було визначено у попередньому підрозділі, російська «гостра сила» реалізується не через прямий примус, а через приховану маніпуляцію інформаційним і культурним середовищем країни-мішені. «Культурна дипломатія» у цьому контексті виконує роль інструменту, метафоричного «шприца». Таким чином, в суспільний дискурс іншої держави впорскуються стратегічні наративи.

З позицій соціального конструктивізму П. Бергера та Т. Лукмана, реальність не є об'єктивною даністю, а безперервно конструюється суспільством через мову та комунікацію. Відповідно до їхньої концепції, мова слугує головним інструментом об'єктивації досвіду, здатним формувати

«символічні універсуми» — глобальні смислові матриці, що легітимізують соціальний порядок та нав'язують його як єдино можливий (Berger & Luckmann, 1966, с. 52, 110). Для захисту такого «універсуму» теоретики описують механізм анігіляції — концептуальної ліквідації конкурентної реальності (Berger et al., 1966, с. 132). В оригінальній теорії цей процес реалізується двома шляхами: через надання альтернативним (девіантним) явищам негативного онтологічного статусу або через їхнє примусове теоретичне поглинання (Berger et al., 1966, с. 133).

У контексті російської культурної дипломатії ці теоретичні положення мають пряме практичне відображення. Пропагандистські наративи функціонують тут не просто як інструмент політичного переконання, а як механізм конструювання цілісної альтернативної реальності для іноземних аудиторій. Більше того, для захисту власної ідеології російські інституції активно застосовують вищезгадану анігіляцію. РФ або позиціонує українську ідентичність у негативному світлі, відмовляючи їй у суб'єктності, або намагається повністю розчинити й переписати її в межах свого імперського дискурсу.

Доповнює цю оптику теорія «наративної ідентичності» французького філософа Поля Рікера. Згідно з його концепцією, ідентичність спільноти не є застиглою даністю; вона конструюється подібно до ідентичності персонажа в тексті — через історію, яку ця спільнота про себе розповідає (Ricoeur, 1992). Рікер наголошує на механізмі «зав'язування інтриги» (побудови сюжету), завдяки якому розрізнені, часто випадкові історичні події об'єднуються у внутрішньо зв'язну, осмислену часову цілісність. У цьому процесі ідентичність персонажа (або нації) безпосередньо витікає з ідентичності самої розказаної історії (Ricoeur, 1992). У площині російської пропаганди це пояснює її кінцеву мету. Так, шляхом систематичного впорскування власних наративів РФ намагається штучно переписати «сюжет» європейської історичної пам'яті. Нав'язуючи міфи про своє ексклюзивне місце в історії, агресор прагне змінити саму наративну ідентичність західних суспільств. Росія змушує їх сприймати

дійсність у вигідних для неї координатах і витісняє з цього сюжету суб'єктність України як незалежного актора.

Щоб дослідити, як саме конструюються ці наративи та як вони спотворюють сприйняття реальності, це дослідження спирається на соціологічну теорію фреймів Ірвінга Гофмана та концепцію медіафреймінгу Роберта Ентмана, а також напрацювання Роберта Бенфорда та Девіда Сноу у сфері фреймінг-аналізу.

Фундаментальною базою для розуміння самої механіки конструювання смислів є праця Ірвінга Гофмана «Аналіз фреймів: есе про організацію повсякденного досвіду» (1974). За Гофманом реальність є занадто складною та хаотичною для безпосереднього сприйняття, тому індивіди послуговуються «первинними системами фреймів». Він зазначає, що первинний фрейм — це система, яка дозволяє перетворити «те, що інакше було б безглуздим аспектом сцени, на щось осмислене». Незалежно від ступеня організації, кожен первинний фрейм дозволяє своєму користувачеві «локалізувати, сприймати, ідентифікувати та позначати нескінченну кількість конкретних подій, визначених у його термінах»» (Goffman, 1974, p. 21).

Однак для аналізу російської «культурної дипломатії» як інструменту «гострої сили» критично важливим є поняття «фабрикації», яке Гофман визначає як вразливість людської діяльності. Фабрикація — це «навмисне зусилля одного або кількох індивідів керувати діяльністю таким чином, щоб спонукати іншу сторону (з одного або кількох осіб) сформувати хибне переконання про те, що насправді відбувається». Гофман наголошує, що в цьому процесі бере участь «мерзенний задум, змова або підступний план, який після реалізації призводить до фальсифікації певної частини світу» (Goffman, 1974, p. 83).

Ця концептуалізація добре описує механіку російської «культурної дипломатії». Агенти цієї дипломатії (наприклад, представництва «Росспівробітництва» у Франції) виступають у ролі гофманівських «фабрикаторів», які конструюють хибну реальність, де Росія репрезентується

виключно через призму високої культури, балету та літератури. Водночас іноземна аудиторія перетворюється на об'єкт маніпуляції, від якої приховується реальний контекст збройної агресії та авторитаризму.

Подальшого розвитку ідеї І. Гофмана набули у працях Д. Сноу та Р. Бенфорда. Відповідно до їхньої концепції фреймінг-аналізу, для того, щоб наративи були ефективними та здатними мобілізувати аудиторію, вони мають виконувати три основні завдання. По-перше, це діагностичний фреймінг, який полягає в ідентифікації проблеми та фокусуванні на тому, хто несе за неї відповідальність або провину (Benford et al., 2000, с. 616). По-друге, прогностичний фреймінг, що пропонує цільовій аудиторії специфічне рішення проблеми, план дій та стратегію (Benford & Snow, 2000, с. 616). По-третє, мотиваційний фреймінг (motivational framing), який формує відповідний «словник мотивів» та слугує безпосереднім заклик до дії (Benford & Snow, 2000, с. 617). Водночас дослідники наголошують, що успіх цих маніпулятивних конструктів (зокрема, в контексті російської пропаганди) критично залежить від їхнього «культурного резонансу» (cultural resonance) — здатності органічно вплітатися у вже існуючі міфи, вірування та повсякденний досвід аудиторії-мішені (Benford et al., 2000, с. 622).

Для того, щоб перевести соціологічну теорію Гофмана в площину практичного аналізу текстів та комунікаційних повідомлень, дослідження звертається до методології медіафреймінгу Роберта Ентмана. У своїй праці 1993 року Ентман визначає, що фреймування базується на принципах відбору та виразності. Він зазначає: «Фреймувати — означає вибрати деякі аспекти сприйманої реальності і зробити їх більш помітними в комунікативному тексті таким чином, щоб просувати конкретне визначення проблеми, каузальну інтерпретацію, моральну оцінку та/або рекомендацію щодо вирішення для описаного явища» (Entman, 1993, р. 52).

Відповідно до цього підходу, дієвий фрейм виконує чотири ключові функції, які стануть основою для подальшої операціоналізації нашого дослідження (Entman, 1993, с. 52):

- Визначення проблеми: ідентифікація конкретного актора (джерела проблеми) та оцінка його дій крізь призму наслідків (здобутків чи втрат)., що зазвичай вимірюється в термінах спільних культурних цінностей.
- Діагностика причин: ідентифікація сил чи чинників, які створюють або поглиблюють проблему.
- Моральна оцінка: оцінка цих конкретних акторів (джерел проблеми) та їхніх дій.
- Пропозиція рішень: пропонування та обґрунтування шляхів розв'язання проблеми.

Не менш важливою для розуміння російських наративів є теза Ентмана про те, що фрейми визначаються не лише тим, що вони включають, а й тим, що вони виключають. Оскільки фрейми привертають увагу до певних аспектів реальності, вони «логічно відвертають увагу від інших аспектів». Ентман наголошує, що «упущення потенційних визначень проблеми, пояснень, оцінок та рекомендацій можуть бути настільки ж критичними для спрямування аудиторії, як і включення» (Entman, 1993, р. 54). Саме систематичне замовчування злочинів і є ключовою ознакою російського культурного фреймінгу.

Згідно з його дослідженнями, фрейми закладені у специфічних властивостях новинного наративу. Вони конструюються та втілюються через «ключові слова, метафори, концепти, символи та візуальні образи» (Entman, 2006, р. 7). Фрейми виявляються шляхом пошуку тих елементів, які постійно з'являються в наративі і передають тематично узгоджені значення. Через систематичне повторення та розміщення ці елементи роблять одні ідеї більш помітними в тексті, а інші — «абсолютно невидимими».

Таким чином, інтеграція соціально-конструктивістського підходу П. Бергера, Т. Лукмана та П. Рікера з аналітичним інструментарієм фреймінг-аналізу Р. Бенфорда, Д. Сноу, І. Гофмана та Р. Ентмана створює комплексну теоретико-методологічну базу дослідження. На макрорівні

концепції «символічного універсуму» та «наративної ідентичності» пояснюють механізми конструювання альтернативної реальності та штучного переписування європейського історичного сюжету. Водночас на операційному рівні поняття «фабрикації», завдання фреймінгу та його ключові функції розкривають безпосередню механіку цього впливу. Завдяки цій оптиці аналіз наративів російської «культурної дипломатії» переходить із площини абстрактних узагальнень до дослідження конкретних комунікативних конструктів.

1.3. Інституційний вимір російської культурної дипломатії та специфіка регіонального фреймінгу

Щоб краще розуміти функціонування російської «гострої сили», варто детально розглянути її інституційний дизайн. Як слушно зазначають Кристофер Волкер та Джессіка Людвіг, ключова особливість сучасної авторитарної експансії полягає в тому, що Росія та Китай не прагнуть переконати демократичний світ у привабливості своїх автократичних моделей. Натомість їхня стратегія спрямована на систематичну, багатовимірну атаку на престиж самих демократичних систем, послаблення їхніх інститутів та експлуатацію принципу відкритості західних суспільств (Walker & Ludwig, 2017, p. 7-9). Те, що традиційно асоціювалося з «м'якою силою» (гуманітарна співпраця, освіта, культурний обмін тощо), в цих суспільствах трансформується у структурований інструментарій маніпулятивного впливу. Таким чином, легітимні культурні інституції перетворюються на гофманівських «операторів фабрикацій».

Головним координатором та інституційним ядром цієї діяльності на державному рівні виступає Федеральне агентство у справах Співдружності Незалежних Держав, співвітчизників, які проживають за кордоном, і з міжнародної гуманітарної співпраці. Більш відомим воно є за назвою «Росспівробітництво» та діє під безпосереднім керівництвом Міністерства закордонних справ РФ. Мережа закордонних представництв цього Агентства,

відома під брендом «Російські доми», є базовою інфраструктурою для конструювання та трансляції маніпулятивних фреймів у країнах Європейського Союзу. У цьому контексті показовими є матеріали Українського інституту — державної установи при МЗС України, яка відповідає за репрезентацію національної культури та іміджу закордоном. Спираючись на їхнє дослідження можна стверджувати, що діяльність «Росспівробітництва» орієнтована на довгострокову реконфігурацію гуманітарного простору країн-мішеней через залучення трьох основних цільових груп, а саме іноземних еліт, академічної спільноти та молоді (Український інститут, 2022, с. 32).

По-перше, «Росспівробітництво» здійснює цілеспрямований вплив на формування експертного та інформаційного середовища іноземних держав. Для цього у різноманітні заходи, виставки, круглі столи та довгострокові проекти співпраці активно залучаються місцеві фахівці: історики, мистецтвознавці, культурологи, а також журналісти (Український інститут, 2022, с. 32). Таким чином іноземні інтелектуали легітимізують російські наративи. Коли ідею «елітарності та позаполітичності російської культури» просуває не російський чиновник, а місцевий європейський професор, рівень критичного спротиву аудиторії суттєво знижується, що дозволяє «фабрикаторам» успішно вкорінювати потрібні інтерпретаційні рамки безпосередньо в гуманітарний та академічний дискурс західних країн.

По-друге, стратегічним пріоритетом «Росспівробітництва» є системна робота з іноземною молоддю та студентством, спрямована на формування лояльного пулу майбутніх фахівців. Таким чином, очікується, що у перспективі вони займатимуть посади в політичних, економічних та культурних інституціях своїх країн. Проте крім класичних довгострокових цілей із промоції російської мови та культури, Агентство вирішує цілком прагматичні, короткострокові геополітичні завдання. Яскравим прикладом цього є співпраця «Росспівробітництва» з державною корпорацією «Росатом» у межах реалізації гуманітарних програм у країнах, де планується або вже ведеться будівництво атомних електростанцій. Основним механізмом тут виступає виділення

цільових квот для іноземних студентів на навчання в російських закладах вищої освіти з їхнім подальшим працевлаштуванням у структурах «Росатома» (Український інститут, 2022, с. 38). Таким чином, Росія перетворює культурну дипломатію на інструмент формування технологічної та кадрової залежності іноземних держав, маскуючи жорсткі геополітичні інтереси під виглядом безкорисливої гуманітарної допомоги.

Різноманітні культурні заходи та мовні курси на базі «Російських домів» є первинним етапом фреймінгу, оскільки створюють комунікаційний канал для трансляції ширших політичних меседжів. Як, наприклад, зазначається у дослідженні Українського інституту, у німецькому просторі «Російські доми» активно використовують цю мовну та культурну основу, на яку потім нашаровують наратив про глибокі та тяглі історичні зв'язки між країнами (Український інститут, 2024, с. 71).

Проте, як демонструє теорія фрейм-аналізу І. Гофмана, успіх будь-якої фабрикації реальності прямо залежить від її відповідності первинним рамкам та соціокультурним очікуванням самої аудиторії (Goffman, 1974). Тож російська «гостра сила» демонструє високий рівень адаптивності, оскільки змінює конфігурацію фреймів залежно від історичних травм та суспільних вразливостей конкретної країни. Цю вибірковість можна простежити на прикладі Німеччини.

Так, у німецькому суспільному дискурсі російська культурна дипломатія та пропагандистські структури цілеспрямовано експлуатують тему історичної пам'яті про Другу світову війну та глибоко вкорінене почуття провини німців перед Радянським Союзом, який у цьому контексті ототожнюється виключно з росіянами. Оскільки російські інституції здійснюють свідому систематичну монополізацію статусу «головної жертви» та водночас «єдиного переможця» над націонал-соціалізмом, це витісняє з цього контексту Україну та інші східноєвропейські держави (Український інститут, 2024, с. 72).

Варто зазначити, що після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році цей історичний фрейм був оперативно переформатований

під нові потреби. Замість відкритої підтримки військових дій, яка викликала б миттєве відторгнення в Німеччині, російські агенти впливу запустили миротворчий фрейм. У межах цього фрейму німецькому суспільству нав'язується думка про те, що постачання зброї Україні є недоцільним, оскільки вона ніколи не зможе перемогти «велику» націю. Через канали культурних центрів та лояльних експертів транслюється теза про необхідність скасування санкцій, відновлення економічного партнерства та збереження безперервного культурного діалогу заради «досягнення миру». Таким чином, реальний фрейм воєнної агресії та геноциду замінюється сфабрикованим пацифістським фреймом «прагнення до миру та діалогу», де Росія знову намагається посісти позицію ключового миротворця (Український інститут, 2024, с. 75–76). Це наочно демонструє, як актори «гострої сили» використовують демократичні цінності (прагнення до миру, пацифізм, толерантність) для паралізування політичної волі європейських держав.

Дослідження «гострої сили» авторитарних режимів, підготовлене Міжнародним форумом демократичних досліджень за сприяння Національного фонду на підтримку демократії (NED), унаочнює, що географічна пластичність російських маніпулятивних фреймів охоплює не лише Західну Європу, а й інші макрорегіони світу. Стратегія Росії оптимізується під конкретні політичні та соціокультурні реалії країн-мішеней, що продемонстровано на прикладі Перу, Аргентини, Словаччини та Польщі. Це дозволяє виявити закономірності того, як саме диверсифікуються підходи до дестабілізації демократичного дискурсу (National Endowment for Democracy, 2017).

У країнах Латинської Америки — зокрема в Аргентині та Перу — російська стратегія фреймінгу майже не апелює до класичного європейського сентименту, а фокусується на експлуатації існуючого в регіоні антиімперіалістичного, антиамериканського дискурсу. Росіяни конструюють для латиноамериканської аудиторії фрейм «багатополярного світу», де РФ репрезентується як ключовий союзник у боротьбі проти західного неоколоніалізму (National Endowment for Democracy, 2017). Водночас для

легітимізації своєї присутності РФ активно використовує класичну культуру як економічно вигідний інструмент впливу. Наприклад, у Перу Росія робить ставку на гастролі престижних балетних та циркових труп, надаючи місцевим промоутерам безпрецедентні фінансові пільги, а саме відсутність великих авансів порівняно з американськими компаніями, що дозволяє ефективно просувати позитивний імідж держави за рахунок ринкових механізмів (Cardenal, 2017, с. 85).

Натомість у Центральній та Східній Європі — на прикладі Словаччини та Польщі — російська «гостра сила» стикається з абсолютно іншим соціокультурним ландшафтом, що змушує «операторів фабрикації» кардинально змінювати конфігурацію інтерпретаційних рамок.

У Словаччині російський фреймінг спирається на інший ідеологічний арсенал. Як зазначається у дослідженні, ключовими наративами тут виступають специфічні трактування історичних подій, зокрема монополізація ролі визволителя Європи від нацизму у Другій світовій війні. До того ж сильний акцент робиться на виняткових зв'язках Росії зі слов'янськими народами (Mesežnikov & Pleschová, 2017, с. 125). Ця ідеологія панславізму активно інструменталізується через гуманітарну дипломатію. Головним актором цього впливу є також «Російський дім», який створює сприятливий культурний фасад для просування російської політики (Mesežnikov & Pleschová, 2017, с. 140).

У Польщі застосування аналогічного панславістського фрейму є апріорі неможливим через глибоко вкорінену історичну пам'ять про імперську та радянську окупацію. Тому, розуміючи неможливість створення позитивного образу Росії в польському соціумі, «гостра сила» застосовує тут стратегію «негативного фреймінгу», спрямовану на радикалізацію внутрішніх розколів та послаблення солідарності з Україною. Головним інструментом їхньої фабрикації є цілеспрямована інструменталізація болючих сторінок спільного українсько-польського минулого, зокрема, теми Волинської трагедії (Kucharczyk, 2017, р. 101). Це яскраво підтверджує тезу Р. Ентмана про те, що фреймування діє через «упущення». Так, з польського інформаційного поля

штучно витісняється контекст російської агресії, а на перший план висуваються історичні травми.

Таким чином, розгортання російської «гострої сили» в Аргентині, Перу, Словаччині та Польщі демонструє, що російський режим діє як гнучкий архітектор реальності, який паразитує на унікальних локальних контекстах: від антиамериканізму в Латинській Америці до панславізму в Братиславі та історичних травм у Варшаві.

1.4. Реалізація російської політики «гострої сили» у Франції: цільові аудиторії та механізми фреймування

Французький контекст становить особливий інтерес, оскільки у Франції російська «гостра сила» не створює інформаційні конструкти з нуля. Вона, своєю чергою, спирається на унікальний і глибоко вкорінений фундамент — історичне захоплення та романтизацію Росії. Як зазначає французька дослідниця Сесіль Вессьє у своїй роботі «Мережі Кремля у Франції», російська держава традиційно сприймалася у французькому суспільстві як загадкова та містична, що перетворило її на об'єкт різноманітних соціальних фантазій (Vaissié, 2016). Ці існуючі суспільні уявлення формують ідеальні «вторинні рамки» (за І. Гофманом), які пропагандистські інституції легко використовують для залучення нових прихильників.

Коріння цієї інституційної бази сягає ще періоду після 1917 року, коли більшовицька влада почала вибудовувати мережу агентів впливу на Заході. Сучасна російська держава успадкувала та модернізувала цю структуру, змінивши ідеологічне наповнення. Проте методологія проникнення у європейські політичні та культурні кола була збережена (Vaissié, 2016). Тож специфіка російської «гострої сили» у Франції полягає у її високій адаптивності. Вона не пропонує єдиного універсального наративу, а використовує сегментований фреймінг, конструюючи окремі ілюзорні реальності для різних цільових груп.

Якщо спиратися на аналіз С. Вессьє, можна виокремити три ключові механізми цієї «фабрикації»:

- **Фреймінг для правого флангу та католиків-традиціоналістів.**

Для цієї аудиторії конструюється фрейм «Святої Русі», яка є глобальною захисницею традиційних сімейних та християнських цінностей. Цей конструкт експлуатує внутрішні французькі соціальні напруги, наприклад, реакцію консервативної частини суспільства на легалізацію одностатевих шлюбів. Показово, що цей фрейм є фабрикацією, оскільки суперечить реальній демографічній та соціальній статистиці самої РФ. Однак він резонує із запитами французьких правих, оскільки пропонує їм ілюзорну політичну альтернативу (Vaissié, 2016).

- **Фреймінг для лівого та ультралівого флангу.**

Для аудиторії з лівими поглядами Росія актуалізує залишки радянської міфології. Ключовими символами в цьому фреймінгу є антиамериканізм, естетика піонерських рухів, червоні прапори та монополізація ролі СРСР у перемозі в Другій світовій війні (Vaissié, 2016). Реальний, складний історичний контекст підміняється спрощеними героїчними штампами, які легітимізують сучасні агресивні дії РФ (зокрема, військову агресію проти України) через призму «боротьби з імперіалістичним Заходом».

- **Фреймінг для емігрантського середовища.**

Окремим об'єктом маніпуляцій є так звані «співвітчизники». У розумінні російських інституцій це поняття є штучно розширеним, оскільки воно включає не лише громадян РФ, а й нащадків емігрантів першої хвилі чи будь-кого, хто має культурні зв'язки з російським православ'ям, наприклад, парафіян російських церков у Парижі. Для цієї аудиторії конструюється фрейм «втраченої батьківщини» та ностальгії, що дозволяє інституціоналізувати їх через такі структури, як Координаційна рада російських співвітчизників у Франції (Vaissié, 2016).

Як зазначає Вессьє, операторами цієї системної фабрикації є спеціалізовані інституції, серед яких Інститут демократії та співробітництва

(IDC), Асоціація «Франко-російський діалог» та, власне, «Російські домаи». Їхня спільна мета зводиться до розколу єдності Європи шляхом точкової роботи з окремими державами та соціальними групами (Vaissié, 2016).

Для кращого розуміння цієї роботи варто також звернутися до підходу Марлен Лорель. Так, вона пропонує розглядати російську «м'яку силу» не як інструмент класичної глобальної експансії, а як специфічну «контр-м'яку силу». Її можна описати як реактивний та оборонний крок російського естеблішменту проти домінування американських та європейських культурно-ідеологічних моделей. Перебуваючи у такій оборонній позиції, Росія змушена вибудовувати стратегії з максимально оптимальним для себе співвідношенням витрат і вигод. Таким чином, найефективнішим інструментом у цьому контексті стає технологія мікротаргетингу, яка є класичним маркетинговим методом персоналізації інформаційних кампаній для конкретної аудиторії на основі збору її демографічних, географічних та психографічних даних. Так, Росія може прораховувати не лише загальні поведінкові звички цілей, а й їхні латентні цінності та ідеологічні інтереси. До того ж мікротаргетинг перетворився на базову техніку структурування російського впливу за кордоном у зв'язку зі стрімким розвитком соціальних мереж. Це дозволяє диверсифікувати єдиний пропагандистський потік на чотири автономні ідеологічні ніші (Laruelle, 2021, p. 13).

Першу нішу Лорель визначає як таку, що базується на інструменталізації російської історії та культури. Основним об'єктом впливу в межах цієї рамки цілком природно виступають етнічні меншини та діаспора за кордоном, для роботи з якими використовується конструкт приналежності до спільного простору «російського світу». Дослідниця також виділяє дві різні стратегічні варіації цього підходу. Вони залежать від географічного розташування цільової аудиторії. Для країн так званого «ближнього зарубіжжя» пропонуються сценарії репатріації. Це забезпечило повернення близько 900 тисяч осіб з моменту запуску відповідної державної програми у 2006 році. Крім цього, це може бути збереження тривалої інституційної, культурної та політичної підтримки з боку

Москви задля збереження важелів впливу на внутрішню політику держав-цілей. Другий варіант стосується країн «далекого зарубіжжя», де прямий політичний тиск може бути ускладненим. Там цей фрейм трансформується у створення мереж лояльності через деполітизоване споживання культурного продукту (Laruelle, 2021, p. 14).

Друга ніша спрямована на актуалізацію та модернізацію радянської спадщини. Москва цілеспрямовано реанімує канали комунікації з європейськими лівими та ультралівими рухами, намагаючись відродити з попелу колишню радянську «м'яку силу». Особливо активно цей підхід застосовується у Західній Європі, де ключовими реципієнтами радянського ресентименту та антиімперіалістичних фреймів стають такі політичні сили, як Die Linke (Німеччина) та La France Insoumise (Франція) (Laruelle, 2021, p. 15). Проте доволі парадоксально, що сучасний російський режим, який за своєю суттю є ультракапіталістичним та авторитарним, успішно експлуатує ліві антикапіталістичні штампи, аби залучити на свій бік європейських борців із західною гегемонією.

Сучасна офіційна ідеологія РФ безпосередньо репрезентує третю нішу. Вона структурується навколо трьох взаємопов'язаних категорій: морального консерватизму, неліберальних цінностей та концепту «суверенізму». Позиціонування Росії як глобального рятівника та захисника «традиційних сімейних цінностей» сьогодні вітається та легітимізується тими політичними й суспільними акторами у західних країнах, які прагнуть заблокувати або повернути назад процеси емансипації, просування прав жінок та ЛГБТІК+ спільноти. Європейські та американські прибічники цієї ідеології активно солідаризуються з офіційною позицією Кремля, оскільки вбачають в ній орієнтир (Laruelle, 2021, p. 15).

Водночас М. Лорель робить важливе зауваження стосовно зростання неліберального врядування, яке характеризується системним обмеженням публічних свобод, концентрацією влади в руках сильного харизматичного лідера та політичним зазіханням на свободу преси й судової системи. Попри те,

що в науковій літературі цей глобальний тренд часто інтерпретують як прямий продукт російської «м'якої сили», дослідниця наголошує на помилковості такого підходу. Навіть якщо локальні лідери відкрито зазначають Володимира Путіна як джерело натхнення, неліберальний транзит є продуктом насамперед внутрішнього, місцевого контексту (Laruelle, 2021, p. 16).

Проте саме для французького простору критично важливим елементом цієї ідеологічної ніші є «суверенізм». Цей концепт, натхненний французькою політичною традицією голлізму, наголошує на захисті національного суверенітету як ключового елемента як внутрішньої політики, так і міжнародного порядку. Москва розгортає цей фрейм у трьох вимірах: політичному, економічному та культурному. Політичний суверенізм стверджує, що виключно нації-держави мають політичну легітимність, оскільки лише на цьому рівні громадяни здатні виражати свою волю через вибори (навіть якщо ці вибори в самій Росії не є ні вільними, ні чесними). Відповідно, повноваження, які належать нації-державі, не мають делегуватися невиборним наднаціональним інституціям. Відповідно до цієї ідеї, сучасний ліберальний світопорядок має бути ліквідований. Замість нього має наново постати «система Ялти», яка б поважала сфери впливу великих держав. Таким чином, головними ворогами в межах маркуються загальноєвропейські структури, міжнародні фінансові інститути, міжнародні суди, а також концепції гуманітарного інтервенціонізму та підтримка західною спільнотою демократичних протестних рухів, спрямованих на зміну авторитарних режим (Laruelle, 2021, p. 16).

Четверта ніша полягає в позиціонуванні Росії як «джокера» або «трикстера» на міжнародній арені. Фігура трикстера є центральною для Росії, оскільки вона вважає себе приємницею СРСР, яка тривалий час функціонувала як закрите суспільство, де індивіди звикли діяти всередині суперечливих нормативних систем. Російський режим зумів перенести архетип джокера на глобальний рівень міжнародних відносин, а поведінку держави вони визначають лімінальністю та свідомими порушеннями установлених правил (Laruelle, 2021, p. 17). Соціополітичну логіку цього процесу влучно пояснює

В'ячеслав Морозов: «Росії бракує спроможності трансформувати міжнародну систему, в якій домінує Захід. Дестабілізувати її зсередини є значно доступнішим і вирішує проблеми, пов'язані як із безпекою, так і зі статусом» (Morozov, as cited in Laruelle, 2021, p. 17).

Для практичної реалізації вищеописаних ніш Росія вибудувала у Франції специфічну інституційну інфраструктуру. Французький дослідник Максим Одіне також зазначає що, ключовим інструментом цієї системи виступає Федеральне агентство «Росспівробітництво». Воно активно оперує терміном «гуманітарне співробітництво», яке слугує фасадом для розгортання російського дипломатичного впливу в культурній, науковій та академічній сферах (Audinet, 2017, с. 166).

М. Одіне доводить, що, попри декларовану гуманітарну місію, ця дипломатія є глибоко державоцентричною та повністю підпорядкованою державним інтересам Російської Федерації. Так, діяльність «Росспівробітництва», якому і підпорядковуються «Російські доми» за кордоном, безпосередньо координується Міністерством закордонних справ РФ (Audinet, 2017, с. 166).

Згідно з його дослідженням, ця інституційна машина не просто займається популяризацією мови та мистецтва, а відкрито підтримує дипломатичний та ідеологічний порядок денний російської держави (Audinet, 2017, с. 171).

Як зазначає Одіне, на практиці це проявляється у двох ключових аспектах. По-перше, головними посередниками цієї публічної дипломатії є російська діаспора та «співвітчизники», чия консолідація розглядається як інструмент розширення глобального впливу Росії (Audinet, 2017, с. 174).

По-друге, ця культурна інфраструктура виступає рупором державного консерватизму. «Російські доми» транслиують консервативні, традиційні та релігійні цінності (за активної участі Російської православної церкви), свідомо протиставляючи їх так званим «західним ліберальним цінностям» та класичному культурному обміну (Audinet, 2017, с. 175).

Оскільки успіх будь-якої маніпулятивної фабрикації залежить від її відповідності соціокультурним очікуванням аудиторії (Goffman, 1974), російські інституції публічної дипломатії використовують технологію мікротаргетингу, диверсифікуючи єдиний пропагандистський потік на кілька ідеологічних ніш (Laruelle, 2021).

Для того, щоб зафіксувати, ідентифікувати та класифікувати ці маніпулятивні конструкти в емпіричному матеріалі, у цьому дослідженні застосовано функціональний підхід Р. Ентмана (Entman, 1993). Як вже зазначалося в попередніх підрозділах, згідно з його концепцією, кожен повноцінний фрейм виконує чотири базові аналітичні функції: визначає проблему, діагностує її причини, формулює моральну оцінку та пропонує конкретні рішення.

Синтезувавши підхід С. Вессьє та М. Лорель щодо специфіки французького суспільно-політичного ландшафту, ми виділили чотири маніпулятивні наративи, які виступають операційними категоріями для нашого подальшого практичного дослідження. Концептуальну структуру цих наративів, розкладену за чотирма функціями Р. Ентмана, зведено у загальну аналітичну матрицю (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Матриця операціоналізації аудиторій російських маніпулятивних наративів (за Р. Ентманом, С. Вессьє та М. Лорель)

Назва аудиторії наративів	Визначення проблеми	Діагностика причин	Моральна оцінка	Пропозиція рішень
Консервативно-свереністська	Руйнація традиційної родини, християнської моралі, релігійних інститутів та національного суверенітету європейських	Діяльність наднаціональних європейських структур, ліберальних еліт та глобалістських інституцій, які нівелюють	Західний ліберальний світ маркується як аморальний, декадентський та занепадницький. Росія репрезентує	Захист національних кордонів, відмова від наднаціонального регулювання (голлізм), ідеологічне зближення з

	держав (Vaissié, 2016).	волю націй (Laruelle, 2021).	ся як єдиний надійний оплот «істинних європейських цінностей» (Vaissié, 2016).	РФ та визнання її цивілізаційного лідерства (Vaissié, 2016; Laruelle, 2021).
Ліво-антиімперіалістична	Глобальний світопорядок є глибоко несправедливим, капіталістична система експлуатує нації, а міжнародна безпека перебуває під загрозою (Vaissié, 2016).	Гегемонія США та розширення військово-політичного блоку НАТО, які прагнуть одноосібного контролю над світовими процесами (Vaissié, 2016).	НАТО та США маркуються як агресивні імперіалістичні сили. Росія позиціонується як правонаступниця СРСР, що веде легітимну визвольну боротьбу проти цієї гегемонії (Vaissié, 2016).	Опір мілітаризму Заходу, припинення військової підтримки України (миротворчий фрейм), руйнація однополярного світу та перехід до багатопolarity за участі РФ (Vaissié, 2016; Laruelle, 2021).
Емігрантська	Загроза втрати духовної, культурної та мовної ідентичності російськомовними індивідами в іноземному соціокультурному середовищі (Laruelle, 2021).	Історичні процеси еміграції та асиміляційний тиск з боку західного суспільства, що розриває зв'язки з корінням (Vaissié, 2016).	Західне середовище маркується як духовно чуже. Російська культура, мова та православна віра проголошуються вищими, рятівними цінностями, що консолідують людей (Vaissié, 2016; Laruelle, 2021).	Активна участь у заходах «Російських домів», консолідація навколо Координаційної ради співвітчизників, демонстрація публічної лояльності до політики Кремля. (Vaissié, 2016; Laruelle, 2021).

			Laruelle, 2021).	2016).
Ревізіоністська	Сучасна архітектура міжнародних відносин штучно обмежує статус, безпекові інтереси та геополітичний потенціал Росії (Laruelle, 2021).	Монополізація Заходом права встановлювати глобальні «правила гри», ігнорування законних вимог інших великих держав (Laruelle, 2021).	Західні правила та інститути оголошуються лицемірними й нелегітимними. Відповідно, свідоме їх порушення Росією маркується як виправданий крок (Vaissié, 2016; Laruelle, 2021).	Скасування антиросійських санкцій, демонтаж ліберального світопорядку та повернення до старої системи сфер впливу («нова Ялта»), де Росія має право вето (Laruelle, 2021).

Отже, особливості реалізації російського впливу у французькому контексті полягають у паразитуванні на глибоко вкоріненій історичній русофії та романтизації російської культури. Спираючись на дослідження С. Вессьє та М. Лорель, можна констатувати, що РФ відмовляється від трансляції єдиного макронаративу на користь технології мікротаргетингу. Так, Росія диверсифікує свій вплив на чотири автономні ідеологічні ніші (консервативно-сувереністську, ліво-антиімперіалістичну, емігрантську та ревізіоністську). Водночас, як доводить М. Одіне, практична реалізація цих фреймів спирається на жорстко контрольовану державоцентричну інфраструктуру — насамперед «Росспівробітництво» та «Російські доми». Маскуючись під майданчики класичного культурного обміну, ці інституції інструменталізують діаспору та виступають рупорами державного консерватизму. В комплексі це дозволяє Кремлю точково бити по різних цільових аудиторіях і поглиблювати соціальні розколи у Франції.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що російська культурна дипломатія в умовах сучасних геополітичних реалій остаточно втратила свій нормативний характер і трансформувалася в інструмент «гострої сили». На відміну від класичної «м'якої сили», що базується на механізмах привабливості та обміну ідеями, Росія наразі віддає перевагу інструментам прихованої маніпуляції. Паразитуючи на принципах відкритості та плюралізму західних суспільств, вона діє за принципом інформаційного «шприца» та проникає в комунікативне середовище цільових держав задля їхньої дестабілізації, а також руйнації довіри до демократичних інститутів. Для аналізу цього явища найрелевантнішою є інтегрована оптика соціального конструктивізму та фреймінг-аналізу. Інституції російської публічної дипломатії, центральне місце серед яких посідають Федеральне агентство «Росспівробітництво» та його мережа «Російських домів», діють як «оператори фабрикації». Вони цілеспрямовано конструюють альтернативну, вигідну для агресора реальність, а також намагаються змінити ідентичність західних суспільств. Ключовим інструментом такої фабрикації є маніпулятивне фреймування. Так, системно виокремлюються одні аспекти реальності (зокрема через культурні та історичні sentimenti) та одночасно замовчуються інші (наприклад, факти збройної агресії та авторитаризму). Дослідження інституційного виміру цієї системи засвідчило високий рівень її регіональної адаптивності. Росія не пропонує єдиного універсального наративу для всієї світової аудиторії. Натомість вона застосовує технологію мікротаргетингу, підлаштовуючи маніпулятивні конструкти під специфічні історичні травми та соціальні вразливості кожної окремої країни чи регіону. Зокрема, у французькому контексті цей вплив спирається на глибоко вкорінену історичну русофілію та функціонує через диверсифікацію пропагандистського потоку на чотири автономні ідеологічні ніші. Сформовані в межах цих ніш консервативно-сувереністська, ліво-антиімперіалістична, емігрантська та ревізіоністська аудиторії наративів дозволяють Кремлю точково резонувати із запитамі абсолютно різних цільових аудиторій. Сукупність цих засад слугує

концептуальним фундаментом для переведення цієї теорії у площину емпіричного аналізу.

РОЗДІЛ 2

НАРАТИВНІ КОНСТРУКТИ РОСІЙСЬКОЇ «КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ» У ФРАНЦІЇ (2022–2025 РР.)

2.1. Методологічні засади дослідження маніпулятивних наративів російської «гострої сили» у Франції

Перехід від теоретико-методологічних засад до практичного етапу дослідження потребує чіткого визначення дослідницької процедури, обґрунтування вибірки матеріалу та операціоналізації ключових понять. Оскільки російська «культурна дипломатія» у період 2022–2025 років аналізується як інструмент «гострої сили», метою емпіричної розвідки є виявлення та деконструкція латентних смислових конструктів, які використовуються для фабрикації соціокультурної реальності у французькому публічному просторі. Відповідно, дослідження виконується в межах якісної дослідницької стратегії (інтерпретативного підходу). Це дозволяє зосередитися не на кількісних показниках частоти згадувань тих чи інших слів, а на глибинному змісті, контексті та прихованих інтенціях.

Головним методом емпіричного дослідження обрано дедуктивний тематичний аналіз, інтегрований з оптикою якісного фреймінг-аналізу. Таке поєднання є концептуально обґрунтованим, оскільки зазначені підходи взаємодоповнюють один одного. Так, фреймінг-аналіз задає теоретико-аналітичну рамку дослідження, в той час як дедуктивний тематичний аналіз забезпечує чітку процедуру та інструментарій опрацювання емпіричного матеріалу.

Доцільність застосування якісного фреймінг-аналізу зумовлена тим, що він дозволяє дослідити комунікативні повідомлення як цілісні структури, тобто «рамки», які спрямовують сприйняття аудиторії у визначеному напрямку. На відміну від традиційного контент-аналізу, фреймінг-аналіз фокусується на принципах відбору, акцентування та замовчування або упуцнення інформації

(Entman, 1993; Van Gorp, 2007). Це дає змогу зафіксувати, як через просування нейтральних або аполітичних тем, таких як мистецтво, література, історичні ювілеї, реалізується стратегічна функція «гострої сили» — легітимізація дій держави-агресора та витіснення контексту війни.

Водночас дедуктивний характер тематичного аналізу дозволяє перевести ці принципи у чітку прикладну площину. Цей метод спрямований на верифікацію вже виокремлених теоретичних категорій замість індуктивного пошуку значень з нуля (Braun & Clarke, 2006). Масиви текстів аналізуються крізь призму заздалегідь визначених структурних елементів (чотирьох функцій Р. Ентмана), що забезпечує систематичність, об'єктивність та строгість аналітичної процедури під час виділення цільових маніпулятивних наративів.

Емпіричну базу дослідження становить масив інформаційних повідомлень, розміщених на офіційному вебсайті «Російського дому» в Парижі (Maison Russe des Sciences et de la Culture à Paris), який є офіційним представництвом федерального агентства «Росспівробітництво» у Франції. Вибір цього джерела є обґрунтованим, оскільки «Російський дім» виступає ключовим інституційним ядром та координатором російської культурної дипломатії в цій країні. До того ж, його офіційний сайт слугує головним рупором для трансляції державних наративів та анонсування соціокультурних заходів, спрямованих на місцеву аудиторію.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період із лютого 2022 року по грудень 2025 року. Цей часовий проміжок є визначальним, оскільки він охоплює початок повномасштабного вторгнення РФ в Україну, що призвело до спроб політичної та культурної ізоляції Росії на міжнародній арені. А також фіксує подальшу еволюцію та адаптацію російських пропагандистських фреймів до умов тривалої війни.

Для формування емпіричної вибірки було застосовано метод цільового відбору публікацій. Критеріями включення матеріалів до аналітичного масиву визначено:

- тематичний зв'язок публікації з репрезентацією російської культурної, історичної чи наукової спадщини;
- наявність когнітивного або ціннісного навантаження, спрямованого на формування позитивного образу РФ або критику західних інституцій;
- орієнтація на французьку аудиторію; публікації французькою мовою або двомовні матеріали.

Одиницею аналізу у цьому дослідженні є окреме інформаційне повідомлення (текстова стаття, анонс події або підсумковий звіт про захід), включно з наявними у ньому візуальними компонентами (фотографіями, плакатами, символікою).

Для систематичного аналізу відібраного матеріалу проведено операціоналізацію теоретичних концептів через розробку аналітичної матриці, що спирається на концепцію медіафреймінгу Р. Ентмана. Кожне інформаційне повідомлення розкладається за чотирма базовими аналітичними категоріями (функціями фрейму), які відображають структуру комунікативного акту (Entman, 1993, p. 52):

- Визначення проблеми: фіксує, яке саме явище чи подію російські інституції висувують на перший план і як вони його інтерпретують. У контексті «гострої сили» ця категорія дозволяє виявити, як нейтральні події (наприклад, проведення виставки) або зовнішні виклики (скасування концертів чи санкції) фреймуються як «загроза культурі», «дискримінація» або «русофобія».
- Діагностика причин: спрямована на ідентифікацію акторів або чинників, які, за версією комунікатора, є джерелом проблеми. Ця категорія дозволяє чітко визначити, кого саме РФ призначає «винним» (зазвичай це «західні політичні еліти», «радикальні активісти», «антиросійська кон'юнктура»), що відповідає завданням діагностичного фреймінгу (Benford & Snow, 2000, p. 615).

- Моральна оцінка: виявляє соціокультурні коди, метафори та символи, що використовуються для легітимізації власної позиції та дискредитації опонентів. Тут фіксується конструювання образу Росії як «захисниці загальнолюдських цінностей», «осередку високої культури» та «жертви несправедливості», що покликано викликати емпатію у французької аудиторії та забезпечити культурний резонанс.
- Пропозиція рішень: визначає кінцеву прагматичну мету повідомлення — до яких дій, висновків або моделей поведінки закликають реципієнта (Entman, 1993, р. 53). Це може, наприклад, виражатися у закликах «зберігати культурні мости попри політику», «відвідувати заходи Російського дому» чи «чинити опір цензурі».

Окремим критично важливим виміром дослідження в межах цієї методики є ідентифікація «елементів упущення». Під час опрацювання кожної публікації обов'язково фіксується те, які аспекти реальності комунікатор свідомо залишає поза рамками тексту, роблячи їх абсолютно непомітними для аудиторії (Entman, 1993, р. 54). У нашому випадку ключовим індикатором фабрикації соціокультурного контексту (Goffman, 1974, р. 21) є систематичне вилучення, замовчування та ігнорування контексту воєнних злочинів РФ, збройної агресії та руйнування української культурної спадщини. Створення штучного «абстрактно-чистого» культурного простору на тлі триваючої війни розглядається як головний механізм маніпулятивного фреймування.

Збір та первинна обробка емпіричних даних здійснювалися шляхом цільового відбору релевантних публікацій за обраний період. Загальний обсяг сформованої вибірки становив 30 інформаційних повідомлень. Відбір матеріалу було припинено після досягнення ефекту інформаційного (сміслового) насичення масиву даних (Bowen, 2009) — моменту, коли аналіз нових публікацій перестав генерувати нові варіації до нашої концептуальної матриці, а виявлені наративи (апеляція до спільної історії, великої культури та західної русофобії) почали циклічно повторюватися.

Відповідно до логіки дедуктивного тематичного аналізу здійснюється цілеспрямований ручний пошук, а також виділення в повідомленнях текстових фрагментів (цитат), які ілюструють чотири базові функції фреймування за Р. Ентманом. Додатково фіксувалися елементи упущення та замовчування реального контексту. Усі виявлені змістовні елементи були співвіднесені з відповідними теоретичними наративами (див. Таблицю 1.1) та систематизовані у зведену таблицю цитат (див. Додаток А).

Таким чином, дедуктивний тематичний аналіз, інтегрований з оптикою якісного фреймінг-аналізу, забезпечує перехід від абстрактних теоретичних міркувань до систематичного, покрокового розбору емпіричного матеріалу. Отримані за допомогою цієї матриці дані дозволяють згрупувати виявлені фрейми у наскрізні стратегічні наративи, змістове наповнення яких детально проаналізовано у наступних підрозділах.

У процесі підготовки тексту кваліфікаційної роботи використовувались великі мовні моделі виключно як допоміжний інструмент. Застосування ШІ обмежувалося стилістичним та граматичним редагуванням чорнових варіантів тексту, а також технічним структуруванням матеріалу та перекладом публікацій з французької мови. Аналітична робота, кодування даних, формування теоретичних положень та висновків здійснювалися авторкою самостійно.

2.2. Типологізація маніпулятивних наративів у публічній комунікації «Російського дому»

У межах дедуктивного тематичного аналізу масиву публікацій, розміщених на офіційному вебсайті «Російського дому» в Парижі у період з лютого 2022 року по грудень 2025 року, було виявлено та типізовано три ключові макронаративи: історико-ревізійністський; «великої культури» та гуманітарного фасаду; культури скасування. Ці наративи не функціонують як ізольовані інформаційні приводи. Так, вони є цілісними, ідеологічно

забарвленими смисловими конструкціями, спрямованими на фабрикацію паралельної соціокультурної реальності для французької аудиторії.

2.2.1. Історико-ревізійністський макронаратив. Його основною є експлуатація історичної пам'яті. Російська публічна дипломатія у Франції традиційно спирається на концепт «історичних зв'язків». Однак в аналізований період 2022–2025 рр. цей наратив зазнав жорсткої прагматизації під впливом потреби подолання міжнародної ізоляції РФ. Його головна мета — довести французькому суспільству, що Франція та Росія є «природними стратегічними союзниками», а підтримка України Парижем є аномалією та історичною помилкою.

Базовим елементом історико-ревізійністського макронаративу «Російського дому» є **експлуатація пам'яті про Другу світову війну, зокрема про партизанський Рух Опору**. Так, публічна дипломатія РФ цілеспрямовано інструменталізує нацистську окупацію та колабораціонізм для конструювання тривкого емоційного зв'язку з французьким суспільством, для якого ця тема залишається історично травматичною та чутливою. Комунікація «Російського дому» акцентується на вагомій ролі радянських партизанів, які в сучасній інтерпретації інституції автоматично маркуються як «російські», у звільненні Франції. Головними символічними інструментами цієї маніпуляції виступають образи спільного франко-радянського авіаполку «Нормандія-Німан» та унікального жіночого партизанського загону «Родіна» (з рос. — Батьківщина).

Ключовим викликом у межах цього наративу проголошується конструювання штучної загрози «тотального забуття», у зв'язку з якою, Російська Федерація має протидіяти ревізійнізму. У публікаціях установи прямо декларується:

«необхідність зберігати та захищати пам'ять про роль Росії у звільненні світу від нацизму, не припиняючи при цьому дослідження та пошук нових важливих сторінок в участі наших співвітчизників у європейському Опорі» (публікація 1).

Водночас відповідальність за такий стан речей повністю покладається на сучасний політичний мейнстрим Заходу. Загроза забуття інтерпретується не як природний плин часу, а як наслідок навмисних ідеологічних маніпуляцій з боку європейських інституцій.

Крім цього, «Російський дім» диференціює маніпулятивний наратив. З одного боку, він підкреслено компліментарно виокремлює Францію на тлі решти європейських країн. Наголошується, що у сьогоднішній Франції *«на відміну від очевидних тенденцій у деяких інших країнах, зберігається помітний інтерес до власної та європейської військової історії»*, а також активно діють ветеранські й історичні спільноти (публікація 1). Через ці прагматичні лестоші та демонстративне схвалення дій локальних муніципалітетів Росія нормалізує та легітимізує власну ідеологічну присутність у французькому меморіальному полі. Крім цього, вона транслює ілюзію повної солідарності та спільної безперервної наукової роботи.

З іншого боку, Росія супроводжує свою позицію цинічною апропріацією чужої національної пам'яті за допомогою етнонаціональної деконтекстуалізації. Показовим є приклад етнічного українця Василя Порики, Героя Радянського Союзу, який очолював партизанський загін у департаменті Па-де-Кале. У публікаціях «Російського дому» його постать маркується виключно категоріями *«наш співвітчизник»* та *«наш герой»* (публікація 1). Також маніпулятивно зазначається, що *«в Росії про нього сьогодні практично не говорять»* (публікація 1), що вкупі повністю стирає українську ідентичність Порики та підміняє поліетнічний характер радянського партизанського руху монолітною концепцією «російської військової слави». Аналогічна комеморативна оптика застосовується й до висвітлення історії жіночого загону «Родіна» (публікації 24, 29), де депортовані радянські жінки інструменталізуються для легітимізації та підтримки концепту «російського міфу».

Шляхом подолання цієї кризи проголошується ідея непорушності франко-російського меморіального альянсу. Так, Росія системно вдається до пафосної героїчної лексики, оперуючи категоріями пам'яті про *«яскраві віхи*

нашого спільного літопису» (публікація 25) та закликами до *«справжньої гордості і вічної слави»* (публікація 30). Кульмінацією комеморативного тиску стає використання автентичних французьких голосів минулого задля виправдання сучасної політики РФ. Експлуатуючи архівну цитату механіка авіаполку «Нормандія-Німан» Андре Пейроні — *«Хай живе франко-російська дружба!»* (публікація 11), — комунікатор свідомо деконтекстуалізує вислів ветерана. Слова, сказані в контексті спільної боротьби з гітлеризмом, трансформуються у сучасний політичний лозунг. Таким чином, Росія намагається нівелювати в очах французької аудиторії реалії своєї сучасної збройної агресії проти України та стимулювати відновлення двостороннього партнерства.

Іншим специфічним наративом історичного ревізйонізму у французькому просторі виступає **цілеспрямована інструменталізація політичної спадщини генерала Шарля де Голля**. В умовах жорсткої міжнародної ізоляції та втрати довіри світом до офіційних російських каналів комунікації, «Російський дім» змушений трансформувати свою тактику. Так, замість прямолінійного транслявання тез Кремля РФ вдається до залучення «проксі-спікерів». Тобто європейських авторитетних публічних осіб, які озвучують необхідні меседжі, а також легітимізують їх власним символічним капіталом. Прикладом цього в аналізований період стає П'єр де Голль, онук засновника П'ятої республіки.

Центральною точкою напруги у виступах П. де Голля є констатація глибокої кризи, штучне руйнування традиційного франко-російського партнерства та втрата геополітичної суверенності Франції. При цьому цей наратив також має безкомпромісний антиамериканський характер. Так, спікер повністю знімає відповідальність з Російської Федерації за розв'язання війни проти України, натомість фреймуючи НАТО та США як агресивних гегемонів, що прагнуть поглинути європейський простір задля власної фінансової вигоди:

«Неправі США, неправі НАТО, чий нестримний і безрозсудний експансіонізм невблаганно веде до дисбалансу у світі... Спровокувавши глибоку, системну й тривалу економічну кризу...

американці послаблюють європейців для власної вигоди» (публікація 7).

Крім цього, цей наратив апелює до традиційного для певної частини французького електорату (як праворадикального, так і лівого спрямування) антиамериканізму та євроскептицизму. Сполучені Штати маркуються як джерело глобальних криз, які експортують свої борги. В той же час Європа постає їхньою безпорадною жертвою.

У межах цього прикладу також експлуатується колективна історична пам'ять та родинний авторитет де Голлів. Поточна мілітарна й політична підтримка України з боку уряду Е. Макрона, а також санкційна політика Заходу інтерпретуються не просто як стратегічна помилка. Так, її маркують як моральну зраду завітів Шарля де Голля та історичної місії Франції. П. де Голль стверджує:

«Франція і Росія – дві доньки Європи... Мій дід завжди підтримував і захищав нагальну необхідність навіть у найважчі моменти історії будувати і зберігати міцні відносини з Росією» (публікація 7).

Ба більше, відбувається пряма маніпуляція минулим за допомогою інших слів самого генерала часів Другої світової війни:

«Ми у Франції ніколи не вважали Росію ворогом... Я ніколи не посилав і не буду передавати зброю людям, які воюють проти Радянської Росії» (публікація 7).

Через деконтекстуалізацію цієї цитати створюється хибна історична аналогія, оскільки реалії боротьби з гітлеризмом екстраполюються на сучасну загарбницьку війну РФ проти України. В той час як постачання західного озброєння Україні таврується як історичний злочин.

Єдиним виходом з цієї ситуації П. де Голль вбачає необхідність радикального політичного розвороту Парижа в бік Москви задля *«забезпечення єдності та безпеки на нашому континенті, а також балансу, прогресу і миру в усьому світі»* (публікація 7). На практичному ж рівні «Російський дім»

використовує цю фігуру для реалізації стратегії парадипломатії, намагаючись розбудувати горизонтальні зв'язки в обхід офіційних санкцій.

Іншим яскравим прикладом є участь П. де Голля у відеоконференції «Масштаб особистості та історична спадщина Шарля де Голля», організований асоціацією «Діалог Азов-Курбевуа» за участі представників російських регіональних адміністрацій та музеїв (публікація 17). Залучення спікера з таким гучним прізвищем до локального муніципального заходу покликане нормалізувати в аудиторії транскордонну співпрацю та забезпечити її легітимність. «Російський дім» створює ілюзію, що на рівні громадянського суспільства та місцевих громад у Франції зберігається прагнення відновлювати контакти з Росією попри «нав'язаний згори» санкційний режим.

Третім елементом історико-ревізіоністського макронаративу «Російського дому» є апеляція до **глибокої ретроспективи двосторонніх відносин, що сягає доби Російської імперії**. Головною метою цього виміру культурної дипломатії РФ є конструювання для французів стійкого міфу про цивілізаційну приналежність Росії до європейського культурного простору та доведення штучності і безглуздості будь-яких спроб її сучасної ізоляції. Ключовими символічними маркерами тут виступають дописи, присвячені ювелею візиту Петра I до Франції у 1717 році, а також інструменталізація спадщини французького Просвітництва (публікації 5, 6).

У цьому випадку основою загрозою маркується штучний розрив багатолітніх культурно-дипломатичних зв'язків, які зазначаються «Російським домом» як природна й непорушна основа європейського порядку. РФ використовує постать Петра Великого як первинний історичний «якір», зазначаючи, що *«саме з російського посольства Петра I у Франції прийнято відраховувати історію дипломатичних відносин між нашими країнами»*. Також наголошується на важливості подорожі царя, під час якої *«Петро відкрив для себе і для Росії Францію, а Франція в його особі оцінила Росію»* (публікація 5).

До того ж, цьому наративу притаманна навмисна деполітизація поточної кризи у відносинах. Вона також редукується до зовнішніх, суто кон'юнктурних

чинників, а російська агресія повністю викреслюється з інформаційного поля, заміщуючись розмитою категорією *«політичних ускладнень»* (публікація 6). Так, «Російський дім» перекладає провину за охолодження двостороннього діалогу на рішення сучасних європейських еліт, які діють нібито всупереч історичній логіці.

Крім іншого, Росія спирається на концепт інтелектуального симбіозу та ідеологічного взаємозбагачення. Вона акцентує увагу на глибокому культурному імпорті, стверджуючи, що *«важко переоцінити значення для російської культури літератури французького Просвітництва»*, яка поколіннями слугувала *«духовною їжею»* для російської аристократії (публікація 5). Наголошується, що візит царя мав *«колосальні наслідки, насамперед культурні»*, бо залучив до Росії французьких художників, науковців, артистів балету та драматичні трупи. Також відзначається роль цього процесу у зміні архітектурних стилів за французькими зразками (публікація 5). Через цей гуманітарний контекст Росія зображується як вдячний, інтелігентний та рівноправний партнер європейської цивілізації. А її виключення з європейського контексту маркується руйнівним для самої західної ідентичності.

Тож «Російський дім» підводить свою аудиторію до думки про неминуче відновлення повномасштабного діалогу, апелюючи до ірраціональної вікової симпатії між народами. *«Вікно в Париж»*, прорубане Петром, описується як *«широкі двері з двостороннім рухом»*, а фінальний акорд повідомлень містить прямий заклик до нормалізації відносин:

«хочеться сподіватися, що він [рух] не зупиниться на користь росіян і французьких громадян, які, попри політичні ускладнення, століттями відчували взаємну симпатію» (публікація 6).

Експлуатація міфу про ці нерозривні взаємини покликана нейтралізувати критичне сприйняття сучасних подій французами. Так, «Російський дім» навіює думку, що нинішня солідарність Парижа з Україною є лише короткочасною прикрістю, яка заважає історичній франко-російській дружбі.

2.2.2. Наратив «великої культури» та створення гуманітарного фасаду. Другим макронаративом, виявленим у ході аналізу публікацій «Російського дому» в Парижі, є конструювання образу РФ як «великої культурної держави». Цей наратив спирається на глибоко вкорінений у французькому суспільстві аспект романтизації російського класичного мистецтва та виконує функцію так званого «гуманітарного фасаду» або «димової завіси». Через апеляцію до універсальних художніх цінностей Росія здійснює тотальну деконтекстуалізацію реальності та заміщує свою агресивну сутність естетичним, нейтральним та привабливим образом.

Одним із основних елементів цього наративу є **експлуатація загальновизнаних брендів класичної культури**. «Російський дім» цілеспрямовано конструює образ РФ як культурного гегемона, без якого повноцінний розвиток європейської цивілізації неможливий. Символічними маркерами цього наративу виступають, наприклад, постаті С. Дягілева (публікації 3, 21), І. Рєпіна (публікація 15) та О. Пушкіна (публікація 28). Так, Росія намагається деконтекстуалізувати свій образ, повністю відірвати його від реалій збройної агресії та прикрити безпечним культурним фасадом.

Попри те, що пряма полеміка щодо санкцій у проаналізованих текстах відсутня, вибудовується наратив, у якому західний світ постає вторинним і залежним від російської культури. Крім цього, політичні зусилля Заходу маркуються як марні, а намагання ігнорувати РФ — абсурдними. Як зазначається в дописах, російське мистецтво має *«яскраво виражений національний характер»* (публікація 3) і вже давно стало невіддільною частиною європейського культурного фундаменту.

Цьому наративу також притаманний культурний шовінізм, загорнутий в термінологію мистецтвознавства. Інституція акцентує на винятковості та беззаперечній вищості російської спадщини, зазначає, що успіх російських постановок був *«приголомшливим»* та викликав *«хвилю моди на все російське»*, а російський балет *«не мав собі суперників»* (публікація 3). Ба більше, «Російський дім» монополізує реальну історичну спадщину, апелюючи до того,

що Західна Європа не змогла б відродити класичний балет без «Російських сезонів» (публікація 3). У такий спосіб Росія маркується як цивілізаційний рятівник та вчитель. Приклад ювілею О. Пушкіна, якому підкреслили *«масштаб спадщини великого російського поета, мислителя»* (публікація 28) легітимізує Росію за будь-яких історичних чи політичних обставин.

Як вирішення поточної кризи просувається ідея безальтернативності культурного діалогу на умовах Росії. Наприклад, відбувається апеляція до історії І. Рєпіна, який обрав для подорожі Францію, а не Італію (публікація 15). Також експлуатується діяльність Дягілєва, яка *«назавжди змінила ставлення іноземців до російського мистецтва»* (публікація 21). Транслюється чіткий меседж: єдиний правильний шлях для європейського суспільства — це визнати російське культурне лідерство та відкинути політичні упередження.

Другим важливим складником гуманітарного фасаду є **інструменталізація кінематографа та практик неформальної соціалізації** (наприклад, «гастрономічної дипломатії»). Так, Росія вибудовує цей наратив навколо двох ключових категорій: радянської кінокласики («Казка про царя Салтана» — публікація 14, «Неймовірні пригоди італійців у Росії» — публікація 27, «Ілля Муромець» — публікація 13) та сучасних технологічних тріумфів (перший у світі повнометражний фільм, знятий у космосі, «Виклик» — публікація 23). Таким чином, Росія намагається деполітизувати свій образ, а фокус зміщується з військової агресії на спільні розваги, ностальгію та технологічне новаторство.

Тож Росія намагається подолати інформаційну та культурну ізоляцію через демонстрацію універсальних, зрозумілих широкому загалу культурних продуктів, які важко піддати прямій політичній критиці. Спробами легітимізації показів цих фільмів є посилення на те, що фільми мають міжнародне визнання. Наприклад, акцентується внесення стрічки «Ілля Муромець» до Книги рекордів Гіннеса за наймасштабнішу масовку (публікація 13) або участь у зйомках прославлених італійських акторів (публікація 27).

Характерним також є те, що будь-який натяк на війну заміщується атмосферою свята, казки чи наукового прогресу (публікації 13, 14, 23, 27). Таким чином, відчуження між країнами інтерпретується як штучний та неприродний бар'єр, який легко долають пересічні громадяни Франції під час спільного перегляду російського кіно. На підтвердження зовнішнього схвалення використовуються «голоси» самих європейців. Показовим є цитування глядачки-француженки після сеансу фільму «Виклик»:

«Це чудовий фільм. Відчуття, ніби ми опинилися в космосі. Ми б хотіли, щоб цей фільм показали в кінотеатрах Франції, щоб його могло побачити якнайбільше французьких громадян» (публікація 23).

В такий спосіб транслюється меседж, що французьке суспільство насправді прагне споживати російське та захоплюється її досягненнями. Ба більше, через казки про богатирів (публікація 13) та класичні сюжети про *«боротьбу добра і зла»* (публікація 14) Росія символічно маркується як простір фундаментальних моральних цінностей, справедливості та високого мистецтва.

Цікавим також є те, що «Російський дім» не обмежується суто візуальним впливом кіно, а й закріплює його через побутові ритуали гостинності. У публікаціях системно фіксується, що сеанси завершуються *«традиційним російським чаюванням з частуваннями»* (публікації 13, 14) або *«захоплюючою вікториною для юних гостей з традиційними російськими солодощами»* (публікація 27). Такі заходи покликані сформувати стійку емоційну лояльність французької аудиторії, а також нейтралізувати політичну настороженість та продемонструвати, що затишний світ з кіно та чаюваннями є справжньою сутністю Росії.

Третім елементом гуманітарного фасаду є **інструменталізація молодіжних контактів**. В умовах жорсткої інституційної ізоляції з боку уряду Франції, Росія активно застосовує механізми народної парадипломатії з метою створення альтернативних каналів комунікації. Наприклад, залучаються лояльна французька молодь, студенти та діячі культури до заходів, які зовнішньо

позбавлені мілітарного чи політичного підтексту. Ключовими прикладами цього підходу є публікації про музичні конкурси (публікація 2), молодіжні фестивалі в РФ (публікація 22) та періодичні видання (публікація 26).

Ключовим викликом є штучні та шкідливі, на думку Росії, політичні бар'єри, які нібито заважають природному спілкуванню та професійному зростанню європейської молоді. Відповідно, ізоляція знову виноситься за дужки. Війна не згадується взагалі, а напруженість у відносинах описується як прикрий, тимчасовий збій на рівні високої політики, який звичайні громадяни мають ігнорувати заради культури та майбутнього.

Цьому наративу також притаманний високий рівень цинічної інверсії. «Російський дім» цілеспрямовано використовує універсальні гуманістичні категорії для маскуванню державної агресії. Так, висвітлюючи Всесвітній фестиваль молоді в Сочі, куди прибуло *«понад 40 делегатів від Франції»*, наводяться слова президента РФ В. Путіна:

«...плануючи масштабний захід у Росії, ми хотіли створити умови свободи, творчості, дружби, які дозволили б молоді спілкуватися одне з одним, знайти нових друзів...» (публікація 22).

Це створює різкий когнітивний дисонанс, коли лідер держави-агресорки артикулює ліберально-демократичні цінності, легітимізуючи свій режим в очах іноземної делегації.

Іншим прикладом маніпуляції є апеляція до релігійного синкретизму та загальнолюдських чеснот під час конкурсу молодих піаністів (публікація 2). Підкреслюється, що захід збігся з *«католицьким Великоднем та православним Вербною неділею»*, а директор установи публічно побажав присутнім *«добра і миру»*. У такий спосіб інституція, що представляє країну-окупанта, символічно привласнює собі ще й роль миротворця та захисника традиційних християнських цінностей.

Як рішення кризи іноземній аудиторії пропонується повна нормалізація та деполітизація культурного споживання Росії. Показовим є поширення міні-журналу «PRABABOUSHKA» (публікація 26), який пакує російську

імперську спадщину у формат сучасної періодики. Пропонуючи читачам *«незвичайні культурно-туристичні маршрути по Царському селу»*, екскурсії монастирями та бесіди з *«чинним прем'єром Великого театру»*, Росія створює собі образ привабливого туристичного напрямку і невичерпного джерела елітарної культури.

2.2.3. Наратив «культури скасування» та інверсія ролей. Третім ключовим напрямом у комунікації «Російського дому» є конструювання образу Росії як жертви тотальної та безпідставної дискримінації з боку колективного Заходу. Цей макронаратив базується на агресивній експлуатації концептів «русофобії» та «культури скасування», а його головна функція — змістити фокус уваги з реальної збройної агресії РФ проти України на уявні страждання російських громадян, діячів культури та інституцій у Європі.

Першим елементом цього наративу є **інверсія ролей «агресор — жертва»**. Тож його завданням є радикальна підміна понять, за якої Росія демонструється як жертва геополітичної змови, а об'єкт агресії (Україна) — як джерело загрози. Для легітимізації цієї тези «Російський дім» використовує як власні ресурси, так і вже згаданий інструмент «проксі-спікерів».

Ключова проблема артикулюється через констатацію штучної інформаційної блокади в Європі. Так, Росія переконує французьку аудиторію, що вона перебуває в інформаційному вакуумі:

«Зараз європейцям важко розібратися в ситуації в Україні. Особливо за відсутності об'єктивної інформації» (публікація 10).

Відповідно, відповідальність за глобальну кризу повністю знімається з РФ та перекладається на країни Заходу та керівництво України. Згідно з промовою П. де Голля, саме Захід *«дозволив Зеленському... і неонацистським військовим угрупованням втягнутися в спіраль війни»*, тоді як Україна нібито роками проводила політику дискримінації щодо населення Донбасу (публікація 7).

Ба більше, жорстка демонізація України відбувається через використання маркерів Другої світової війни та концепту цензури. Яскравим прикладом є публікація про показ фільму «Матч». «Російський дім» зазначає, що *«сьогодні*

цей яскравий антивоєнний, антифашистський фільм заборонений в Україні» (публікація 9). У такий спосіб європейському реципієнту нав'язується хибний логічний зв'язок: якщо держава забороняє «антифашистські» фільми, отже, вона є тоталітарною і підтримує фашизм.

Визначним є також те, що інституція не використовує прямих директивних закликів, але застосовує маніпулятивну техніку прихованого спонукання. Резюмуючи ситуацію з цензурою в Україні, представник «Російського дому» заявляє: *«Висновки робіть самі...»* (публікація 10). Це створює у реципієнта ілюзію самостійного мислення. Французьких громадян підштовхують до думки, що уряд їм бреше, а солідарність з Україною є помилковою. Тож єдиним правильним рішенням в цій ситуації є вихід за межі західного інформаційного поля.

Другим маніпулятивним виміром у межах цього блоку є конструювання прецедентів відсторонення російських спортсменів та діячів культури від міжнародних подій як проявів **глобального безпідставного цькування та дискримінації**. У цих матеріалах комунікатор зміщує фокус із причин міжнародних санкцій на особистісні емоційні страждання окремих громадян, формуючи масштабний «дискурс жертви». Ключовими тут виступають тези про відсторонення фігуристів (публікація 8) та політичні заяви П. де Голля щодо дискримінації російської культури (публікація 7).

Відповідно проблема конструюється як така, що полягає у нібито тотальному, несправедливому та системному порушенні прав російських громадян у всьому світі, де під санкційний удар потрапляють абсолютно «аполітичні» верстви:

«російський народ, чие право доступу до різного роду власності так несправедливо попирається повсюдно у світі... А російські артисти, спортсмени, вони теж винні?» (публікація 7).

Ця «несправедливість» знову перекладається на геополітичну недолугість Заходу. Стверджується, що корінь проблеми криється в ідеологічній сліпоті західного світу, який не здатний змиритися з суверенним розвитком РФ:

«Захід не зрозумів, що після складного транзиту 1991 року та реконструкції... Росія в однополярний світ не інтегрувалася» (публікація 7).

Відповідно, ізоляція спортсменів інтерпретується не як правовий наслідок дій держави-агресора та знак солідарності з жертвою, а як ідеологічна помста країн Заходу за геополітичну самостійність Росії.

Наратив досягає найвищого рівня гіперболізації та історичної інверсії через експлуатацію локальних історичних травм Франції. Так, Росія вдається до цинічного порівняння сучасної ситуації навколо неї із комеморативними маркерами Другої світової війни, заявляючи, що тиск на росіян *«нагадує найгірші часи окупації та режиму Віші у Франції»* (публікація 7). Це має на меті викликати у французів відчуття історичної провини, а також провести хибну аналогію між сучасною демократичною санкційною політикою та колабораціоністським режимом минулого.

Відсторонення російських спортсменів маркується як таке, що шкодить насамперед світовій спільноті:

«найкращі у світі російські фігуристи сьогодні теж незаслужено відлучені від переповнених світових трибун, які чекають на зустріч...» (публікація 8).

Санкції по відношенню до реальних атлетів маніпулятивно прирівнюються до художніх драм кінематографа, що створює афективний ефект співпереживання.

Також «Російський дім» безпосередньо презентує себе як єдиний легітимний сховок, гуманітарний притулок та опір тоталітарному «скасуванню». Інституція зображується як безальтернативний порятунок для французької аудиторії, що прагне правди:

«Російський дім у Парижі, який залишається сьогодні одним із рідкісних місць для просування російської культури у Франції, продовжуватиме, на вимогу публіки, відкривати їм найкращі сучасні російські фільми» (публікація 9).

Меседж, який транслюється французькій аудиторії, полягає в тому, що відвідування заходів «Російського дому» є актом культурного опору «західній цензурі» та можливістю зберегти інтелектуальну свободу в умовах штучної русофобії.

Завершальним виміром макронаративу про «культуру скасування» є перенесення дискурсу **віктимізації** з рівня геополітики на **площину побутової, логістичної та інфраструктурної взаємодії**. «Російський дім» конструює образ «повсякденної дискримінації», детально описуючи бюрократичні та фінансові перепони, з якими стикаються російські асоціації та меморіальні об'єкти у Франції (публікації 1, 12). Вони прагнуть дискредитувати європейські санкції, показавши їх як дріб'язкову помсту, що б'є по найбільш вразливих сферах.

Відповідно, фокус переводиться на тотальну інфраструктурну кризу та штучно створені побутові перешкоди, перераховується цілий спектр проблем. Наприклад, російські школи *«відчують потребу в підручниках»* для дітей-білінгвів, купівля яких ускладнена через проблеми з транскордонними переказами (публікація 12). Водночас за заявами «Російського дому», асоціації масово стикаються з відмовами у подовженні оренди, підвищеннях плати та навіть *«відключенням опалення на вихідні в силу економії енергії з боку муніципалітетів»* (публікація 12). В іншій публікації проблема артикулюється через неможливість провести *«невеликий косметичний ремонт»* каплиці воїнам-емігрантам (публікація 1).

Ці повідомлення мають чітко виражений антизахідний характер, проте вони адаптовані під муніципальний рівень. Тож провина за побутові проблеми покладається не просто на абстрактні санкції, а на свідомий бюрократичний саботаж із боку місцевої влади. Неможливість реставрації каплиці прямо пояснюється *«тривалою відсутністю погодження від зацікавлених французьких організацій»* (публікація 1). Таким чином, відповідальність за дискомфорт переноситься на європейські інституції, які нібито навмисно створюють нестерпні умови для російської спільноти.

Тож «Російський дім» вдається до емоційного шантажу та апеляції до сакральних категорій — дитинства та пам'яті про загиблих. Місія російських ініціатив виступає на контрасті із поведінкою європейських чиновників. Наголошується, що страждають не політики, а звичайні «*діти-білінгви*», яких позбавляють права на вивчення мови (публікація 12). У кейсі з каплицею відбувається тиск на почуття історичної провини, нагадуючи, що монумент встановлений на честь російських «хлопчиків», які віддали життя за Францію (публікація 1). Тож бюрократичні затримки з ремонтом виглядають як чорна невдячність країни та наруга над пам'яттю тих, хто її захищав.

Отже, російська «гостра сила» у Франції реалізується комплексно та багаторівнево. Виявлені три ключові макронаративи працюють синергетично, доповнюючи та посилюючи один одного. Історико-ревізійністський наратив конструює фундамент ілюзорної «спільної долі» та історичних союзів. Наратив гуманітарного фасаду деполітизує російську присутність та маскує державну агресію за допомогою залучення класичної культури та розважального контенту. Нарешті, наратив «культури скасування» агресивно дискредитує європейські інституції, здійснюючи інверсію ролей та перетворюючи державу-агресора на жертву уявних утисків. У сукупності ця ідеологічна матриця дозволяє «Російському дому» не лише обходити інформаційну блокаду, але й системно експлуатувати локальні вразливості французького суспільства (історичні травми, антиамериканізм та євроскептицизм) для легітимізації сучасної загарбницької політики РФ.

2.2.4. Гібридизація аудиторій наративів та динаміка маніпулятивних повідомлень. Співвіднесення результатів аналізу повідомлень «Російського дому» із теоретико-методологічною базою дозволяє стверджувати, що російська «гостра сила» у Франції не генерує хаотичний інформаційний шум. Навпаки, три виявлені макронаративи (історико-ревізійністський, «великої культури» та «культури скасування») цілеспрямовано гібридизуються, щоб заповнити чотири стратегічні ідеологічні ніші (консервативно-сувереністську,

ліво-антиімперіалістичну, емігрантську та ревізіоністську), визначені в концепціях С. Вессьє та М. Лорель.

Специфіка цієї гібридизації полягає також в тому, що «Російський дім» не просто ретранслює тези Кремля, а й виступає гофманівським «оператором фабрикації», оскільки змішує класичне мистецтво, побутові ритуали та історичну комеморацію з агресивним геополітичним реваншизмом. Цей процес можна простежити через накладання емпіричних макронаративів на теоретичні цільові фрейми.

По-перше, відбулася гібридизація консервативно-сувереністської та лівоантиімперіалістичної аудиторій наративів. Попри те, що вони є ідеологічними антиподами, емпіричний аналіз показав, що Росія успішно об'єднує їх через інструменталізацію історико-ревізіоністського макронаративу. З одного боку, експлуатується пам'ять про Другу світову війну, Рух Опору, партизанські загони та антифашизм, що спрямовано на лівий фланг. З іншого боку, для консерваторів та голлістів конструюється фрейм суверенітету через постаті Шарля де Голля та Петра І. Точкою перетину виступають антиамериканізм та євроскептицизм. Так, обом аудиторіям транслюється меседж про те, що США та НАТО є глобальною загрозою, а Західна Європа страждає від втрати своєї незалежності на користь наднаціональних структур. Крім цього, використання П'єра де Голля як «проксі-спікера» є ідеальним прикладом такої гібридизації, адже він водночас апелює до «збереження традицій» та різко критикує «експансіонізм НАТО».

По-друге, емігрантська та ревізіоністська аудиторії також перетнулися. «Російський дім» досяг цього шляхом поєднання макронаративів «великої культури» та «культури скасування». Для консолідації діаспори («співвітчизників» та білінгвів) і лояльних французів «Російський дім» конструює гуманітарний фасад (кінопокази, чаювання, балет, виставки), що створює ілюзію духовної вищості російської культури. Водночас ця культура зображується як об'єкт тоталітарної дискримінації з боку Заходу (наратив «культури скасування»). Відповідно до концепції «трикстера», Росія легітимізує

своє право порушувати міжнародні норми, бо нібито самі західні інституції діють лицемірно, несправедливо відсторонюючи спортсменів чи перешкоджаючи ремонту меморіальних каплиць. Відвідування заходів «Російського дому» у цьому контексті розуміється не просто як дозвілля, а як акт інтелектуального спротиву західній цензурі.

Проте критично важливим є те, що ця складна ідеологічна матриця не є статичною. Аналіз публікацій за 2022–2025 роки дозволяє зафіксувати поступову еволюцію та прагматичну редукцію наративів РФ у Франції.

На початкових етапах аналізованого періоду «Російський дім» намагався активно експлуатувати третій макронаратив — дискурс «культури скасування» та інверсії ролей. У цих текстах, наприклад, щодо заборони фільму «Матч» чи звинувачень керівництва України, інституція намагалася прямо перекласти провину за геополітичну кризу на українську державу та колективний Захід. Проте з часом Росія була змушена суттєво змінити цей підхід. Ймовірно, будь-яка пряма згадка про Україну чи поточні політичні санкції (навіть у контексті віктимізації самої РФ) працювала як небажаний тригер. Вона руйнувала «гуманітарний фасад» і неминуче нагадувала французькій аудиторії про реальну ситуацію та статус Росії як держави-агресора, провокуючи когнітивний опір замість емпатії.

Усвідомивши токсичність та неефективність такої прямої конфронтації, російська «гостра сила» перейшла до тотального культурного ескапізму. На пізніх етапах (2024–2025 рр.) комунікація «Російського дому» практично повністю зосередилася на перших двох макронаративах — історичному ревізіонізмі та безпечному гуманітарному споживанні категорій поза часом. В останніх проаналізованих публікаціях повністю вилучено контекст актуальної війни з інформаційного поля, що підтверджує тезу Р. Ентмана про фреймування через «упущення». Аудиторії пропонується штучний, деполітизований простір, що складається виключно з ювілеїв класиків, казок, досягнень радянського кінематографа та спільних згадок про боротьбу з нацизмом.

Така еволюція доводить, що мета російської культурної присутності у Франції еволюціонувала від спроб виправдати агресію до наміру хоча б просто нормалізувати свою інституційну присутність. Замість агресивного просування політичних тез «Російський дім» використовує «гостру силу» для реалізації парадипломатії на муніципальному рівні. Створюючи ілюзію, що поза політичним конфліктом існує «вічна» французько-російська культурна симпатія, РФ прагне зберегти горизонтальні зв'язки, розмити суспільний консенсус щодо ізоляції агресора та підготувати ґрунт для відновлення повноцінного геополітичного впливу в майбутньому.

Отже, було проведено дослідження наративів російської «культурної дипломатії» у Франції в період 2022–2025 років на основі 30 матеріалів «Російського дому» в Парижі. Було виявлено три основні маніпулятивні наративи: історико-ревізіоністський; «великої культури» та гуманітарного фасаду; культури скасування. Через них російські культурні інституції здійснюють символічний та інформаційний вплив на французьку аудиторію. Попри зовнішню аполітичність значної частини повідомлень, культурні, історичні та гуманітарні теми використовуються для конструювання позитивного образу Росії, а також легітимізації її присутності в європейському культурному просторі та поступового розмивання критичного сприйняття російської агресії. Аналіз також показав, що російські інституції активно адаптують свої повідомлення до особливостей французького соціокультурного контексту, використовуючи теми пацифізму, гуманізму, культурного діалогу та антиамериканізму. Крім цього, було виявлено динамічний характер російських пропагандистських повідомлень упродовж 2022–2025 років. Якщо на початку повномасштабного вторгнення акцент робився на захисті російської культури від «скасування», то згодом комунікація дедалі більше зміщувалася у бік гуманітарної та миротворчої риторики. Це свідчить про високу адаптивність російської «гострої сили» та її здатність змінювати форми залежно від політичного й суспільного контексту.

ВИСНОВКИ

Поняття «культурної дипломатії» традиційно розглядається в межах нормативно-демократичного підходу як інструмент «м'якої сили», що базується на обміні ідеями та взаєморозумінні між націями. Проте цей концепт в умовах сучасних геополітичних реалій та повномасштабної війни у виконанні авторитарних режимів, зокрема Російської Федерації, остаточно втратив нормативний характер. Сучасна російська модель культурної присутності функціонує як маніпулятивна «гостра сила». Вона здійснює латентне втручання в комунікативний простір демократичних держав з метою їхньої дестабілізації.

Для вивчення цього явища найрелевантнішою є інтегрована оптика соціального конструктивізму та фреймінг-аналізу, яка дозволяє дослідити, як саме конструюється та фабрикується альтернативна соціальна реальність. Зокрема, на макрорівні цей процес розкривають концепції «символічного універсуму» П. Бергера і Т. Лукмана та «нарративної ідентичності» П. Рікера. В операційному вимірі теорія «фабрикації» І. Гофмана та функції фреймування Р. Ентмана пояснює безпосередню механіку маніпуляцій, те, як фокус уваги зміщується на безпечні культурні sentimenti, а реалії війни цілеспрямовано замовчуються.

Внаслідок опрацювання літератури було з'ясовано, що інституції російської публічної дипломатії, центральне місце серед яких посідають Федеральне агентство «Росспівробітництво» та його мережа «Російських домів», діють як інструментальні «оператори фабрикації». Росія не прагне переконати світ у привабливості свого режиму. Натомість вона використовує технологію мікротаргетингу, диверсифікуючи єдиний пропагандистський потік на чотири автономні ідеологічні аудиторії нарративів: консервативно-сувереністську, ліво-антиімперіалістичну, емігрантську та ревізіоністську. Такий підхід дозволяє Кремлю точково працювати із запитамі абсолютно різних цільових аудиторій, а також експлуатувати соціальні розколи європейських суспільств, які вже існують.

Якщо говорити про відмінності реалізації російських наративів у Франції, то на це вплив мають глибоко вкорінена історична русофілія та традиційна романтизація російської культури частиною місцевого суспільства. Ці існуючі уявлення формують ідеальні вторинні рамки, які пропагандистські інституції експлуатують для нормалізації своєї присутності в умовах санкційного тиску. Російська держава активно інструменталізує спільну історичну пам'ять, євроскептицизм та концепт традиційних цінностей. А свої жорсткі геополітичні інтереси вона маскує під виглядом безкорисливої гуманітарної співпраці та аполітичного культурного діалогу.

Емпіричною базою дослідження стали 30 інформаційних повідомлень офіційного вебсайту «Російського дому» в Парижі (2022–2025 рр.). Застосування до цього масиву дедуктивного тематичного аналізу у поєднанні з оптикою фреймування дозволило деконструювати основні характеристики маніпулятивних наративів. Так, діяльність російської інституції, попри зовнішню аполітичність багатьох заходів (виставок, кінопоказів, дитячих вікторин та молодіжних фестивалів), містить приховані ідеологічні смисли. Ключовим інструментом такої комунікації є механізм «упущення». Задля створення штучного, естетично привабливого фасаду, контекст збройної агресії та воєнних злочин РФ проти України систематичного замовчується та витісняється.

Внаслідок аналізу емпіричного матеріалу було виявлено та типологізовано три наскрізні маніпулятивні макронаративи: історико-ревізіоністський; «великої культури» та гуманітарного фасаду; наратив «культури скасування». «Російський дім» гібридизує цільові аудиторії цих наративів між собою, здійснюючи маніпулятивну інверсію ролей, монополізуючи перемогу в Другій світовій війні та конструюючи міф про безальтернативне цивілізаційне лідерство Росії. Також було зафіксовано динамічний характер цих повідомлень. Якщо на початку повномасштабного вторгнення акцент робився на агресивному дискурсі захисту від дискримінації, то згодом комунікація повністю змістилася у бік культурного ескапізму та

пацифістської риторики. Таким чином, було встановлено, що культурні інституції РФ у Франції працюють як складна система когнітивного впливу, що має на меті поступово розмивати критичного сприйняття агресії та руйнувати довіру до демократичних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Матяш, І., & Матвієнко, В. (Ред.). (2021). *Культурна дипломатія: навчальний посібник*. Київ: ДП «ГДП».
- Ожеван, М. А., & Кучмій, О. П. (2004). Культурна дипломатія. У Л. В. Губерський (Ред.), *Українська дипломатична енциклопедія* (Т. 1, с. 332). Знання України.
- Український інститут. (2022). *Кремлівські рупори за кордоном: як діє російська культурна дипломатія*. Київ: Український інститут.
<https://ui.org.ua/sectors/rossotrudnichestvo-the-unbearable-harshness-of-soft-power/>
- Український інститут. (2024). *Російська культурна дипломатія в Німеччині: гравці, наративи, досягнення*. Київ: Український інститут.
<https://ui.org.ua/sectors/projects/research-sectors/rosijska-kulturna-dyplomatiya-a-v-nimechchyni-gravczy-naratyvy-dosyagnennya/>
- Audinet, M. (2017). Anatomie de la diplomatie culturelle russe à l'ère postsoviétique. *Hérodote*, (166-167), 165–177.
<https://shs.cairn.info/revue-herodote-2017-3-page-165?lang=fr>
- Benford, R. D., & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Anchor Books.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
<https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Cardenal, J. P. (2017). Navigating Political Change in Argentina. In *Sharp power: Rising authoritarian influence* (pp. 37–66). National Endowment for Democracy.
- Cardenal, J. P. (2017). Reframing Relations in Peru. In *Sharp power: Rising authoritarian influence* (pp. 67–93). Washington, DC: National Endowment for Democracy.
- Cummings, M. C. (2003). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Center for Arts and Culture.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Entman, R. M. (2006). *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. University of Chicago Press.
<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226210735.001.0001>
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kucharczyk, J. (2017). Exploiting Political Polarization in Poland. In *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence* (pp. 94-123). Washington, DC: National Endowment for Democracy.
- Laruelle, M. (2021). *Russia's niche soft power: Sources, targets and channels of influence*. IFRI - Institut français des relations internationales, 1-36.
- Mesežnikov, G., & Pleschová, G. (2017). Testing Democratic Resolve in Slovakia. In *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence* (pp. 124-142). Washington, DC: National Endowment for Democracy.
- National Endowment for Democracy. (2017). *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence*. Washington, DC: National Endowment for Democracy.
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, (80), 153-171.
<https://doi.org/10.2307/1148580>
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs.

Nye, J. S. (2013, 29 квітня). What China and Russia Don't Get About Soft Power. *Foreign Policy*.

<https://foreignpolicy.com/2013/04/29/what-china-and-russia-dont-get-about-soft-power/>

Ricoeur, P. (1992). *Oneself as Another*. Chicago: University of Chicago Press.

Vaissié, C. (2016). *Les Réseaux du Kremlin en France*. Paris: Les Petits Matins.

Van Gorp, B. (2007). The constructionist approach to framing: Bringing culture back in. *Journal of Communication*, 57(1), 60-78.

<https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00329.x>

Walker, C., & Ludwig, J. (2017). From 'Soft Power' to 'Sharp Power': Rising Authoritarian Influence in the Democratic World. In *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence* (pp. 8-25). Washington, DC: National Endowment for Democracy.

Maison Russe des Sciences et de la Culture à Paris. (2022–2025). Офіційний вебсайт. <https://crsc.fr/>

Додаток А. Емпірична база дослідження

Таблиця А.1 Емпірична база дослідження: перелік проаналізованих інформаційних повідомлень (2022–2025 рр.)

№	Назва публікації	Посилання	Дата
1	Le directeur de la Maison russe à Paris a participé à la table ronde de la Société historique russe sur la participation des émigrés russes et des compatriotes soviétiques à la Résistance	https://crsc.fr/le-directeur-de-la-maison-russe-a-paris-a-participe-a-la-table-ronde-de-la-societe-historique-russe-sur-la-participation-des-emigres-russes-et-des-compatriotes-sovietiques-a-la-resistance/	27 квітня 2022
2	Le Conservatoire russe Alexandre Scriabine a organisé pour la 20ème fois le célèbre Concours international des jeunes pianistes à la Maison russe à Paris	https://crsc.fr/le-conservatoire-russe-alexandre-scriabine-a-organise-pour-la-20eme-fois-le-cerebre-concours-international-des-jeunes-pianistes-a-la-maison-russe-a-paris/	17 квітня 2022
3	A l'occasion du 150ème anniversaire de Serge Diaghilev la Maison russe à Paris présente l'exposition documentaire	https://crsc.fr/a-l-occasion-du-150-sup-eme-sup-anniversaire-de-serge-diaghilev-la-maison-russe-a-paris-presente-l-exposition-documentaire/	1 квітня 2022
4	La Maison russe des sciences et de la culture à Paris a rendu hommage aux combattantes du détachement féminin de la	https://crsc.fr/la-maison-russe-des-sciences-et-de-la-culture-a-paris-a-rendu-hommage-aux-combattantes-du-detachement-feminin-de-la-resistance-francaise-rodina/	5 травня 2022

	Résistance française « Rodina »		
5	Projet historique et photodocumentaire « Sur les traces de Pierre 1er en France »	https://crsc.fr/projet-historique-et-photodocumentaire-sur-les-traces-de-pierre-1er-en-france/	12 травня 2022
6	« Sur les traces de Pierre I en France ». Projet historique photodocumentaire de la MRSC à Paris à l'occasion du 350ème anniversaire de la naissance de Pierre le Grand. Partie I. Dunkerque	https://crsc.fr/sur-les-traces-de-pierre-i-en-france-projet-historique-photodocumentaire-de-la-maison-russe-des-sciences-et-de-la-culture-a-paris-a-l-occasion-du-350eme-anniversaire-de-la-naissance-de-pierre-le-gra/	12 травня 2022
7	Discours de Pierre de Gaulle, petit-fils du général de Gaulle à l'occasion de la Fête Nationale de la Fédération de Russie	https://crsc.fr/discours-de-pierre-de-gaulle-petit-fils-du-general-de-gaulle-a-l-occasion-de-la-fete-nationale-de-la-federation-de-russie/	16 червня 2022
8	Un film sur le sport et l'amour est projeté à l'occasion de La Journée olympique internationale à la Maison russe à Paris	https://crsc.fr/un-film-sur-le-sport-et-l-amour-est-projete-a-l-occasion-de-la-journee-olympique-internationale-a-la-maison-russe-a-paris/	23 червня 2022
9	La deuxième partie du film « La Glace » a continué à faire découvrir le cinéma russe contemporain aux	https://crsc.fr/la-deuxieme-partie-du-film-la-glace-a-continue-a-faire-decouvrir-le-cinema-russe-contemporain-aux-spectateurs/	30 червня 2022

	spectateurs parisiens dans la Maison russe	<u>rs-parisiens-dans-la-maison-russe/</u>	
10	À l'occasion du 80ème anniversaire du match de foot dramatique pendant la Seconde Guerre mondiale, la Maison russe à Paris a projeté un film russo-ukrainien	<u>https://crsc.fr/l-occasion-du-80eme-anniversaire-du-match-de-foot-dramatique-pendant-la-seconde-guerre-mondiale-la-maison-russe-a-paris-a-projete-un-film-russo-ukrainien/</u>	12 серпня 2022
11	Le jour de la fin de la Seconde Guerre mondiale, la Maison russe à Paris a lancé la « Dictée de la Victoire » annuelle	<u>https://crsc.fr/le-jour-de-la-fin-de-la-seconde-guerre-mondiale-la-maison-russe-a-paris-a-lance-la-dictee-de-la-victoire-annuelle/</u>	3 вересня 2022
12	Le Forum des écoles russes en France : une plate-forme pour un échange d'expérience	<u>https://crsc.fr/le-forum-des-ecoles-russes-en-france-une-plate-forme-pour-un-echange-d-experience/</u>	10 жовтня 2022
13	De Russie avec la chaleur de l'âme : les classiques du cinéma russe sont projetés à la MRSC à Paris	<u>https://crsc.fr/de-russie-avec-la-chaleur-de-l-ame-les-classiques-du-cinema-russe-sont-projete-a-la-mrsc-a-paris/</u>	9 листопада 2022
14	De Russie avec la chaleur de l'âme : les films de fiction d'Alexandre Ptouckho réjouissent du succès sans faille auprès du public français de la MRSC à Paris	<u>https://crsc.fr/de-russie-avec-la-chaleur-de-l-ame-les-films-de-fiction-d-alexandre-ptouchko-rejouissent-du-succes-constant-aupres-du-public-francais-de-la-mrsc-a-paris/</u>	7 грудня 2022

15	Une conférence sur Ilya Répine a eu lieu à la MRSC à Paris	https://crsc.fr/une-conference-sur-ilya-repine-a-eu-lieu-a-la-mrsc-a-paris/	24 січня 2023
16	Des étudiants américains à la Maison russe des sciences et de la culture à Paris	https://crsc.fr/des-etudiants-americains-a-la-maison-russe-des-sciences-et-de-la-culture-a-paris/	31 березня 2023
17	Le petit-fils du général de Gaulle a pris part à la visioconférence sur le développement du jumelage entre Azov et Courbevoie	https://crsc.fr/le-petit-fils-du-general-de-gaulle-a-pris-part-a-la-visioconference-sur-le-developpement-du-jumelage-entre-azov-et-courbevoie/	5 квітня 2023
18	La table ronde « Les jeunes dans le dialogue entre les cultures russe et française » a réuni des participants de plusieurs continents	https://crsc.fr/la-table-ronde-les-jeunes-dans-le-dialogue-entre-les-cultures-russe-et-francaise-a-reuni-des-participants-de-plusieurs-continent/	14 червня 2023
19	Les représentants du Conseil d'experts auprès de Rossotroudnichestvo ont examiné l'état de conservation des sépultures dans le nouveau cimetière à Montmorency	https://crsc.fr/les-representants-du-conseil-d-experts-aupres-de-rossotroudnichestvo-ont-examine-l-etat-de-conservation-des-sepultures-dans-le-nouveau-cimetiere-a-montmorency/	30 липня 2023

20	Des experts et chercheurs russes et français du régiment de chasse Normandie-Niémen ont parlé des travaux de recherche et de commémoration historique	https://crsc.fr/des-experts-et-chercheurs-russes-et-francais-du-regiment-de-chasse-normandie-niemen-ont-parle-des-travaux-de-recherche-et-de-commemoration-historique/	4 грудня 2023
21	Une conférence sur le phénomène culturel des Saisons russes de Sergueï Diaghilev s'est tenue à la Maison de la Russie à Paris	https://crsc.fr/une-conference-sur-le-phenomene-culturel-des-saisons-russes-de-serguei-diaghilev-s-est-tenue-a-la-maison-de-la-russie-a-paris/	11 березня 2024
22	Du 1er au 7 mars, plus de 40 délégués français ont participé au Festival mondial de la jeunesse à Sotchi	https://crsc.fr/du-1er-au-7-mars-plus-de-40-delegues-francais-ont-participe-au-festival-mondial-de-la-jeunesse-a-sotchi/	7 березня 2024
23	A l'occasion de la Journée de la Cosmonautique, la Maison russe des sciences et de la culture à Paris a présenté en première exclusive le film « Défi » avec traduction simultanée en français	https://crsc.fr/a-l-occasion-de-la-journee-de-la-cosmonautique-la-maison-russe-des-sciences-et-de-la-culture-a-paris-a-presente-en-premiere-exclusive-le-film-defi-avec-traduction-simultanee-en-francais/	12 квітня 2024

24	Une soirée solennelle dédiée au 79ème anniversaire de la Victoire s'est déroulée à la Maison russe des sciences et de la culture à Paris	https://crsc.fr/une-soiree-solennelle-dediee-au-79eme-anniversaire-de-la-victoire-s-est-deroulee-a-la-maison-russe-des-sciences-et-de-la-culture-a-paris/	16 травня 2024
25	Sur la conférence dédiée au 80ème anniversaire du détachement de la Résistance « Rodina »	https://crsc.fr/sur-la-conference-dediee-au-80eme-anniversaire-du-detachement-de-la-resistance-rodina/	7 травня 2024
26	La rédactrice en chef du magazine PRABABOUSHKA a présenté une nouvelle édition sur l'amour de la culture russe à la Maison russe des sciences et de la culture à Paris	https://crsc.fr/la-redactrice-en-chef-du-magazine-prababoushka-a-presente-une-nouvelle-edition-sur-l-amour-de-la-culture-russe-a-la-maison-russe-des-sciences-et-de-la-culture-a-paris/	1 липня 2024
27	La « Semaine cinématographique Mosfilm » à la Maison russe s'est clôturée par des projections de films anniversaires	https://crsc.fr/la-semaine-cinematographique-mosfilm-a-la-maison-russe-s-est-cloturee-par-des-projections-de-films-anniversaires/	30 жовтня 2024
28	La Maison russe à Paris résume les résultats de l'année littéraire à l'occasion du 225ème anniversaire d'Alexandre Pouchkine	https://crsc.fr/la-maison-russe-a-paris-resume-les-resultats-de-l-annee-litteraire-a-l-occasion-du-225-sup-eme-sup-anniversaire-d-alexandre-pouchkine/	26 листопада 2024

29	La Maison russe à Paris a projeté le drame historique « La route vers Berlin » avec Yuri Borisov	https://crsc.fr/la-maison-russe-a-paris-a-projete-le-drame-historique-la-route-vers-berlin-avec-yuri-borisov/	20 лютого 2025
30	Des représentants de la Maison russe ont participé aux cérémonies commémoratives à Thil	https://crsc.fr/des-representants-de-la-maison-russe-ont-participe-aux-ceremonies-commemoratives-a-thil/	7 вересня 2025

Додаток Б. Таблиця цитат

Таблиця Б.1. Зведена матриця фреймінг-аналізу маніпулятивних наративів «Російського дому» у Франції (2022–2025 рр.)

Макронаратив та мікротема	№	Текстовий фрагмент (цитата з публікації)	Функція фреймування (за Р. Ентманом)	Аналітичний коментар / Механізм маніпуляції
1. Історико-ревізійністський (Друга світова війна)	1	<i>«...необхідність зберігати та захищати пам'ять про роль Росії у звільненні світу від нацизму, не припиняючи при цьому... пошук нових сторінок»</i>	Визначення проблеми	Конструювання штучної загрози «забуття». Провина за кризу пам'яті повністю покладається на ідеологічні маніпуляції інституцій Заходу.
1. Історико-ревізійністський (Апропріація пам'яті)	1	Про українця В. Порика: <i>«наш співвітчизник», «наш герой»; зазначається, що «в Росії про нього сьогодні практично не говорять».</i>	Діагностика причин	Етнонаціональна деконтекстуалізація. Українська ідентичність стирається, а поліетнічний партизанський рух підміняється монолітною «російською славою».

1. Історико-ревізій- ністський (Спадщина Шарля де Голля)	7	«Неправі США, неправі НАТО, чий нестримний і безрозсудний експансіонізм невблаганно веде до дисбалансу... американці послаблюють європейців»	Діагностик а причин	Зняття відповідальності з РФ за війну. Через «проксі-спікера» провина перекладається на колективний Захід з апеляцією до євроскептицизму.
1. Історико-ревізій- ністський (Спадщина Шарля де Голля)	7	«Ми у Франції ніколи не вважали Росію ворогом... Я ніколи не посилав і не буду передавати зброю людям, які воюють проти Радянської Росії»	Моральна оцінка	Хибна історична аналогія та деконтекстуалізація: реалії боротьби з гітлеризмом екстраполюються на сучасність, щоб затаврувати підтримку України як зраду.

1. Історико-ревізю ністський (Візит Петра I)	6	«...хочеться сподіватися, що він [рух] не зупиниться на користь росіян і французьких громадян, які, попри політичні ускладнення, століттями відчували взаємну симпатію»	Пропозиція рішень	Навмисна деполітизація: війна заміщується евфемізмом «політичні ускладнення». Транслюється ідея про неминуче відновлення діалогу через ірраціональну симпатію.
2. «Гуманітарний фасад» (Бренди класичної культури)	28	Підкреслюється «масштаб спадщини великого російського поета, мислителя» під час ювілею О. Пушкіна.	Моральна оцінка (Make moral judgments)	Тотальна деконтекстуалізація: легітимізація РФ за будь-яких політичних обставин через експлуатацію універсальних художніх цінностей.
2. «Гуманітарний фасад» (Балетна спадщина)	3	Зазначається, що російське мистецтво має «яскраво виражений національний характер», а російський балет	Моральна оцінка (Make moral judgments)	Культурний шовінізм: монополізація спільної спадщини імперії. РФ конструює образ цивілізаційного гегемона, ізоляція

		<i>«не мав собі суперників».</i>		якого нібито неможлива.
2. «Гуманітарний фасад» (Кінематограф та побут)	13 , 27	Кіносеанси завершуються <i>«традиційним російським чаюванням з частуваннями»</i> або <i>«вікториною... з традиційними російськими солодощами».</i>	Пропозиція рішень	«Гастрономічна дипломатія». Війна заміщується атмосферою казки, формується емоційна лояльність аудиторії через побутові ритуали гостинності.
2. «Гуманітарний фасад» (Сучасне кіно)	23	Глядачка про фільм «Виклик»: <i>«Це чудовий фільм... Ми б хотіли, щоб цей фільм показали в кінотеатрах Франції...»</i>	Пропозиція рішень	Імітація зовнішнього схвалення: використання «голосів» європейців для легітимізації споживання російського контенту в обхід санкцій.

2. «Гуманітарний фасад» (Молодіжні контакти)	22	Цитата В. Путіна: «...ми хотіли створити умови свободи, творчості, дружби, які дозволили б молоді спілкуватися одне з одним...»	Моральна оцінка	Цинічна інверсія та когнітивний дисонанс: лідер держави-агресора інструменталізує ліберально-демокра тичні цінності для маскування агресії.
3. «Культура скасування» (Інформаційна блокада)	9	«Сьогодні цей яскравий антивоєнний, антифашистськи й фільм ["Матч"] заборонений в Україні»	Діагностик а причин	Демонізація України через маркери Другої світової війни. Нав'язування європейцям хибного зв'язку між захистом інфопростору та підтримкою тоталітаризму.
3. «Культура скасування» (Відсторонення спортсменів)	7	Тиск на росіян «нагадує найгірші часи окупації та режиму Віші у Франції»	Моральна оцінка	Гіперболізація та експлуатація локальних травм Франції: виклик почуття історичної провини для дискредитації сучасних демократичних санкцій.

3. «Культура скасування» (Побутова дискримінація)	1, 12	Неможливість зробити «косметичний ремонт» каплиці; російські школи відчують нестачу підручників для «дітей-білінгвів».	Визначення проблеми	Зниження рівня віктимізації до муніципального. Емоційний шантаж пам'яттю загиблих та категорією дитинства.
3. «Культура скасування» (Інфраструктурна криза)	1	Затримка ремонту через «тривалу відсутність погодження від зацікавлених французьких організацій».	Діагностика причин	Бюрократичні процедури маркуються як свідомий антиросійський саботаж. Відповідальність за дискомфорт переноситься на європейські інституції.